

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 79

Archeologienota
Kortenhoekstraat 25 te Aalst
(Oost-Vlaanderen).

DE SMAELE BART, PIETERS HADEWIJCH, VAN DEN BERGHE
KATRIEN & BENJAMINS MATTHIAS

pascal françois
architects

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2016
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Bart De Smaele, Hadewijch Pieters, Van Den Berghe Katrien & Benjamins Matthias
ISSN	2033-6810

---

*Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.*

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.3	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.4	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.5	Randvoorwaarden	- 12 -
2.6	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 16 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 16 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 19 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 19 -
3.2.2	Quartair geologisch	- 21 -
3.2.3	Bodem	- 22 -
3.2.3.1	Bodemtype	- 22 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosiekaart.....	- 24 -
3.2.3.3	Bodemgebruiksbestand.....	- 26 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 28 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 31 -
3.3.2.1	Militaire Ferrariskaarten (1771-1778).....	- 31 -
3.3.2.2	Atlas der Buurtwegen (1841)	- 33 -
3.3.2.3	Cartes Topographiques de Belgique (1846-1854).....	- 34 -
3.3.2.4	Popp-kaarten (1842-1879)	- 35 -
3.3.2.5	Luchtfoto's (1971; 1979-1990; 2000-2003).....	- 36 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 39 -
3.4.1	CAI-melding 30268	- 40 -
3.4.2	CAI-melding 152429	- 41 -
3.4.3	CAI-melding 152427	- 41 -
3.4.4	CAI-melding 158329	- 41 -
3.4.5	CAI-melding 158325	- 41 -

3.4.6	CAI-melding 159914	- 41 -
3.4.7	CAI-melding 30632	- 42 -
3.4.8	CAI-melding 36337	- 42 -
3.4.9	CAI-melding 158330	- 42 -
3.4.10	CAI-melding 158317	- 42 -
3.4.11	CAI-melding 31966	- 42 -
3.4.12	CAI-melding 158326	- 43 -
3.4.13	ID 130790	- 43 -
3.5	Besluit.....	- 44 -
3.6	Besluit breed publiek.....	- 45 -
4	Bibliografie.....	- 47 -
5	Lijst van plannen.....	- 48 -
6	Lijst van figuren	- 50 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2016I116
Site	Aalst - Kortenhoekstraat
Projectsigle ADEDE	AAL - KOR
Ligging	Kortenhoekstraat 25 9300 Aalst
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 125947,457m Y: 183652,525m Punt 2 (ZW): X: 125745,676m Y: 183500,413m
Topografische kaart	Zie plannr. 1 (onderaan paragraaf)
Kadaster	Aalst, Afd. 5, sectie C, nrs. 298, 300G, 305H, 305K, 311D, 311C, 247/2 + openbaar domein Zie plannr. 3 (onderaan paragraaf)
Soort onderzoek	Bureauonderzoek – Archeologienota zonder ingreep in de bodem
Opdrachtgever	Pascal François Architects bvba Groenstraat 202 9300 Aalst
Aard van de vervolgwerven	Afbraak van de bestaande gebouwen en het bouwen van ééngezinswoningen van het type halfopen bebouwing
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	De Smaele B., Pieters H., Van Den Berghe K & Benjamins M., 2016, Archeologienota Kortenhoekstraat 25 te Aalst (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 79, Gent.

Grootte projectgebied	1,2ha.
Periode uitvoering	September – oktober 2016
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek, Romeinse tijd, IJzertijd, Bronstijd, Middeleeuwen, Urnenveld, Vicus, Fanum
Verstoorde zones	Niet van toepassing

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Aalst - Kortenhoekstraat

Plannr. 1
Onderzoeksgebied op topografische kaart

2016I116

Digitaal aangemaakt 29/09/2016

1:4.000 ©NGI

Legende

 Projectgebied

0 310
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Aalst - Kortenhoekstraat

Plannr. 2
Onderzoeksgebied op orthofoto

2016I116

Digitaal aangemaakt 29/09/2016

1:3.000 ©AGIV

Legende

 Projectgebied

0 230
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 3
Onderzoeksgebied op GRB-kaart.

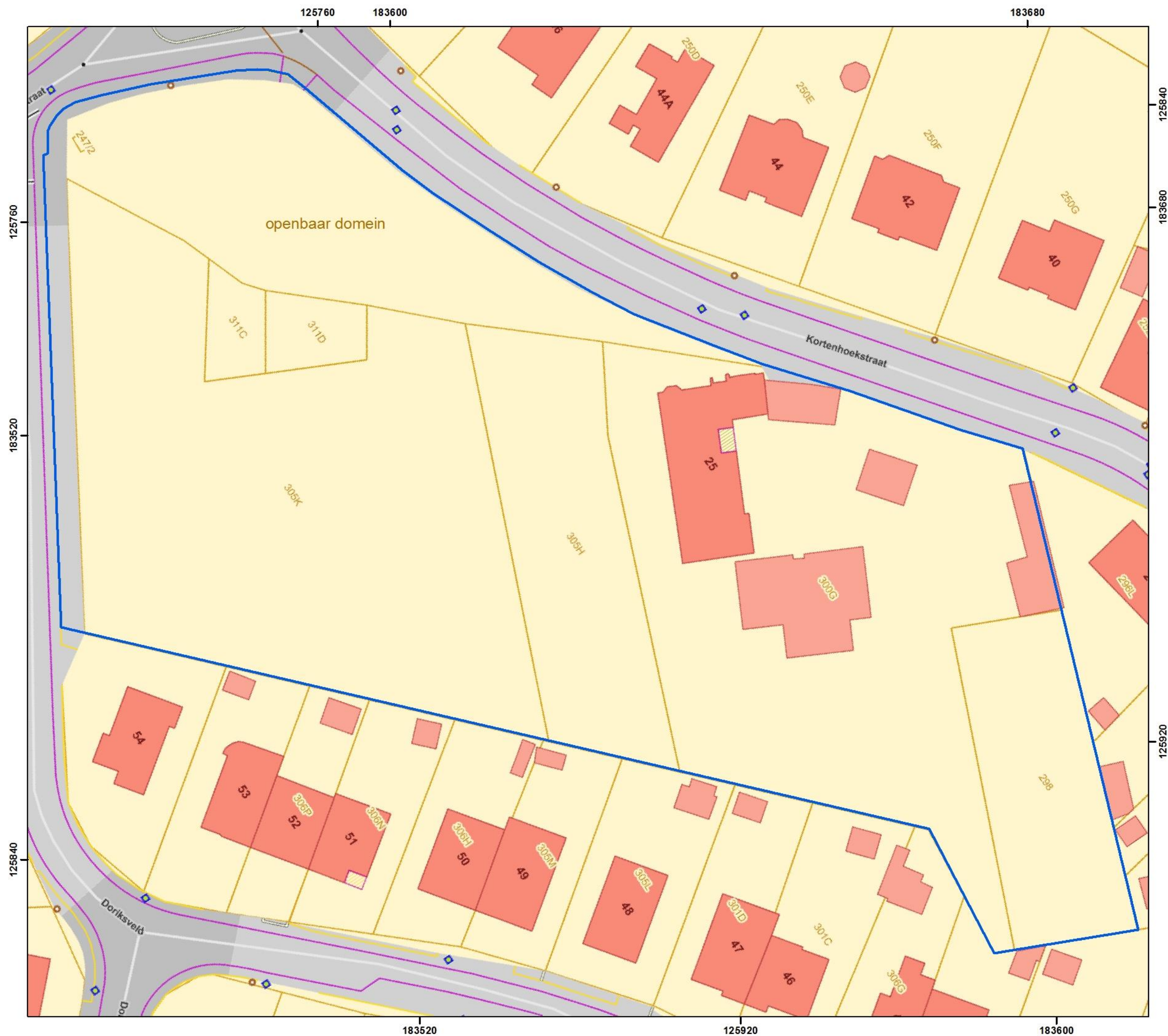
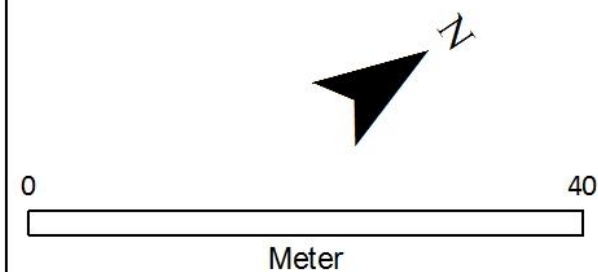
2016I116

Digitaal aangemaakt 20/10/2016

1:553 © AGIV

Legende

 Projectgebied

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied is tot op heden nog geen archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn wel een aantal CAI-meldingen terug te vinden die op het Geoportaal van de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) terug te vinden zijn. Het betreft een reeks mechanische prospecties en een aantal opgravingscampagnes (onder andere in de jaren '40 en '50 van de 20ste eeuw). Daarnaast worden ook enkele losse vondsten vermeld. Deze meldingen geven zicht op een rijk archeologisch verleden in het gebied en worden besproken in §3.4 *Archeologische situering van het projectgebied*.

2.2 Doel van het onderzoek

Deze archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de aanvraag tot het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning voor het uitvoeren van infrastructuurwerken ten noorden van de stad Aalst. Het doel van deze nota is na te gaan welke archeologische waarden zich bevinden binnen het projectgebied en in welke mate deze bedreigd worden om aldus te bekijken of deze bewaard kunnen blijven in situ, of ex situ wanneer deze onomkeerbaar vernietigd dreigen te worden.

Deze archeologienota beperkt zich tot een bureaustudie waarbij een inschatting wordt gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied en dit op basis van gekende gegevens uit bodemkaarten, cartografische en historische bronnen, alsook eventueel gekend archeologisch onderzoek binnen en in de nabijheid van het projectgebied. Op basis hiervan zal een plan van maatregelen opgesteld worden voor eventueel verder archeologisch onderzoek.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het plangebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaartmateriaal?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend binnen of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

- In welke mate en in welke zones kan er een (recente) verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?
- Welke zones zullen binnen de huidige herinrichtingsplannen onderhevig zijn aan grondverzet en bodemverstoring?

2.3 Huidige situatie projectgebied

Het onderzoeksgebied wordt in het noorden begrensd door de Kortenhoekstraat en in het westen door de gemeenteweg Doriksveld. Op het terrein bevindt zich, in het noordelijk deel, een boerderij die uit meerdere gebouwen met een binnenkoer bestaat. Aan de zuidwestkant van de boerderij bevindt zich een bomenrij die de boerderij scheidt van het achterliggende weiland dat gekarteerd staat als woonuitbreidingsgebied. Aan de oostkant van de boerderij bevindt zich een boomgaard met daarachter een groentetuin. Aan de zuidkant bevindt zich een stukje weiland. Het gebied wordt voorts omringd door woonzone. Voor een inrichtingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannummer 4 (cf. infra).

2.4 Beschrijving geplande werken

Op perceel 300G (in het noordelijk deel van het projectgebied) worden de bestaande gebouwen afgebroken en er zal een nieuw tweedelig complex worden neergezet. Beide complexen bestaan uit 7 woningen met tuin. Het westelijk gelegen complex wordt voorzien van een ondergrondse garage waarvoor het terrein zal worden afgegraven tot een minimale diepte van 1,70m onder het huidige maaiveld. Het andere complex krijgt geen ondergronds niveau. Hier zullen alleen nieuwe funderingssleuven worden aangelegd, die worden gegraven tot op vorstvrije diepte (0,6m tot 0,8m onder het maaiveld). Deze verstoringdieptes betreffen enkel het niveau waarop de funderingen van beide gebouwen zullen aangelegd worden. De stabiliteitsstudie moet echter nog uitgevoerd worden en deze zal bepalen tot op welke diepte het huidige terrein wordt afgegraven om opnieuw aan te vullen met stabiele grond waarop vervolgens de funderingen kunnen worden aangelegd.

Aan de zuidkant van het terrein worden er inheemse struiken aangeplant. Tussen de woningen zullen tuinen en openbare ruimte worden aangelegd.

Bij perceel 305H (in het zuidwestelijk deel van het projectgebied) zal op de strook die tussen perceel 300G en de rij knotwilgen ligt, op vraag van de brandweer een grasstrook worden aangelegd die zo'n 10m van de woningen verwijderd zal liggen. Voorts wordt op perceel 305H aan de andere kant van de rij knotwilgen een smalle zone gebruikt voor de aanleg van een wadi. Deze wadi, met een

voorziene oppervlakte van 281m², dient als opvangbekken in functie van de afwatering van de parking. Voor de aanleg hiervan zal de bodem eveneens verstoord worden, en dit over een oppervlak van ongeveer 53x5,5m. Een verstoringsdiepte is niet gekend.

In een tweede fase worden ook in het zuidelijk gelegen deel van het projectgebied twee bewoningsblokken gebouwd. Deze fase heeft betrekking op perceelnummers 305K, 311D, 311C en 247/2. Een deel van de ontwikkeling zal tevens plaatsvinden op openbaar domein. Voor deze tweede fase wordt nog geen bouwaanvraag ingediend. Deze tweede fase betreft twee bewoningsblokken met telkens 10 ééngezinswoningen waarvan de funderingen, al dan niet met ondergrondse parkeergarage, een stabiele ondergrond nodig hebben en dus een ernstige verstoring van de bodem teweegbrengen.

2.5 Randvoorwaarden

Deze archeologienota werd opgesteld voor het volledige projectgebied en houdt dus geen rekening met de opdeling van de ontwikkeling van het projectgebied in twee fasen. Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan op vraag van de opdrachtgever wel opgesplitst worden.

2.6 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-en/of opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris en het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van gekende/geplande toestand.

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 4
Inrichtingsplan bestaande toestand.

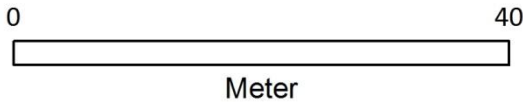
2016I116

Digitaal aangemaakt 10/10/2016

1:600 © AGIV

Legende

 Projectgebied

Plannr. 5
Inrichtingsplan geplande toestand.

2016|116

Digitaal aangemaakt	20/10/2016

1:553

© Pascal François Architects
© AGIV

Legende

Fase

Fase

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 6
Verstoringsdieptes geplande toestand.

2016I116

Digitaal aangemaakt 20/10/2016

1:562

© Pascal François Architects
© AGIV

Legende

Projectgebied

Ontwerp

Fase

Fase

fase 1

fase 2

0 40
Meter

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gesitueerd langs de Kortenhoekstraat te Aalst, ten noorden van het centrum van Aalst, in een landelijk gebied dat de laatste decennia verkaveld is als woongebied. Het onderzoeksgebied heeft zich als één van de weinige percelen in de omgeving tot nog toe onttrokken aan deze verkaveling.

De stad Aalst is de op één na grootste stad in de provincie Oost-Vlaanderen en ligt ten zuiden van de Schelde. Aalst ligt in de Dendervallei, op de overgang van het pleistocene heuvelgebied en de Vlaamse Vallei. Het reliëf van het heuvelgebied is sterk versneden en geaccidenteerd ten gevolge van de quataire erosie¹. De omgeving van Aalst wordt gekenmerkt door een reeks parallel lopende zuidwest-noordoost gerichte heuvels, waartussen valleien worden uitgeschuurd door de verschillende aftakkingen van de Molenbeek. De Dendervallei doorsnijdt het heuvelgebied en vormt de afwatering voor deze aftakkingen. De Dendervallei is een zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei en kan worden opgesplitst in een zuidelijk en een noordelijk gebied, met als scheidingspunt Aalst. Ten noorden van Aalst verbreedt de vallei en vormt deze een brede, vrij vlakke zandvlakte. De oppervlakkige sedimenten zijn weliswaar rijker aan leem, maar deze zijn tevens afgezet tijdens het fluvioperiglaciaal Weichseliaan. De sedimenten kunnen echter licht eolisch herwerkt zijn en zo dus lokaal kleine ophopingen vormen. De oppervlakte van het laagterras schommelt tussen +10m en +15m TAW. Net zoals de vallei van de Boven-Schelde vertoont de Dendervallei een sterk ontwikkeld westelijk laagterras en een eerder smal oostelijk laagterras. In het fluvioperiglaciaal laagterras heeft de Dender een vrij smalle, eerder rechtlijnige (noord – zuid gerichte) holocene insnijding gekend. De topografie van het laagterras is behoorlijk vlak (licht welvend) en ligt tussen +10m TAW en +15m TAW. De morfologie van het gebied is afkomstig uit de fluvioperiglaciaal Weichseliaanafzettingen en heeft enige afvlakking ondergaan tijdens het holocene. Het plangebied ligt op het westelijk laagterras. De holocene vallei is vlak, met een niveau dat lager is dan +10m TAW en heeft enkele welvingen ten gevolge van de aanwezigheid van donken. De Dendervallei behoort zo goed als compleet tot het bekken van de Dender zelf. De beken (Wichelse beek, Molenbeek van Aalst, Windgatbeek) ontwateren dus alleen via de Dender. Enkel de noordelijke regio van de Dendervallei behoort tot het hydrografische net van de Beneden – Schelde. Dit deel van het laagterras wordt onder andere ontwaterd via de Paddebeek².

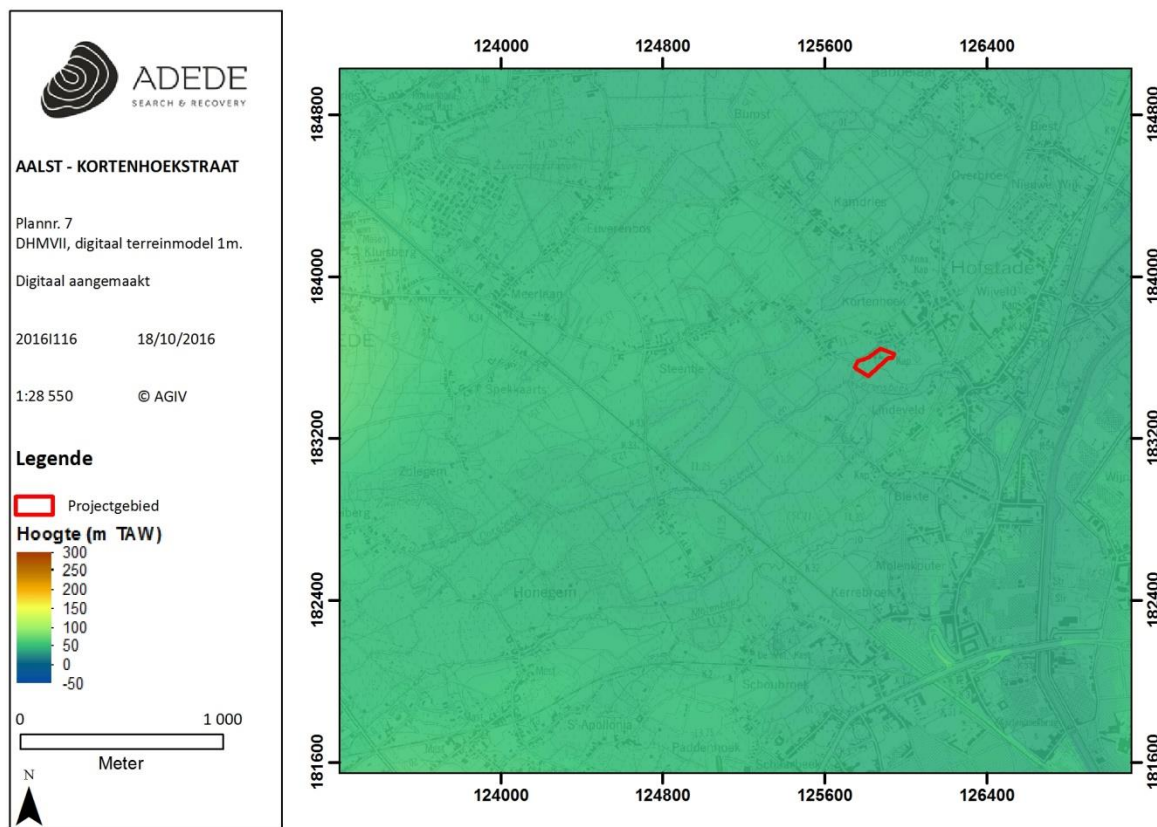
---

¹ G. De Moor, *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart, Kaartblad 22 Gent, Haecon, Brussel, 2000, p. 5.*

² P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België-Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 7-8.*

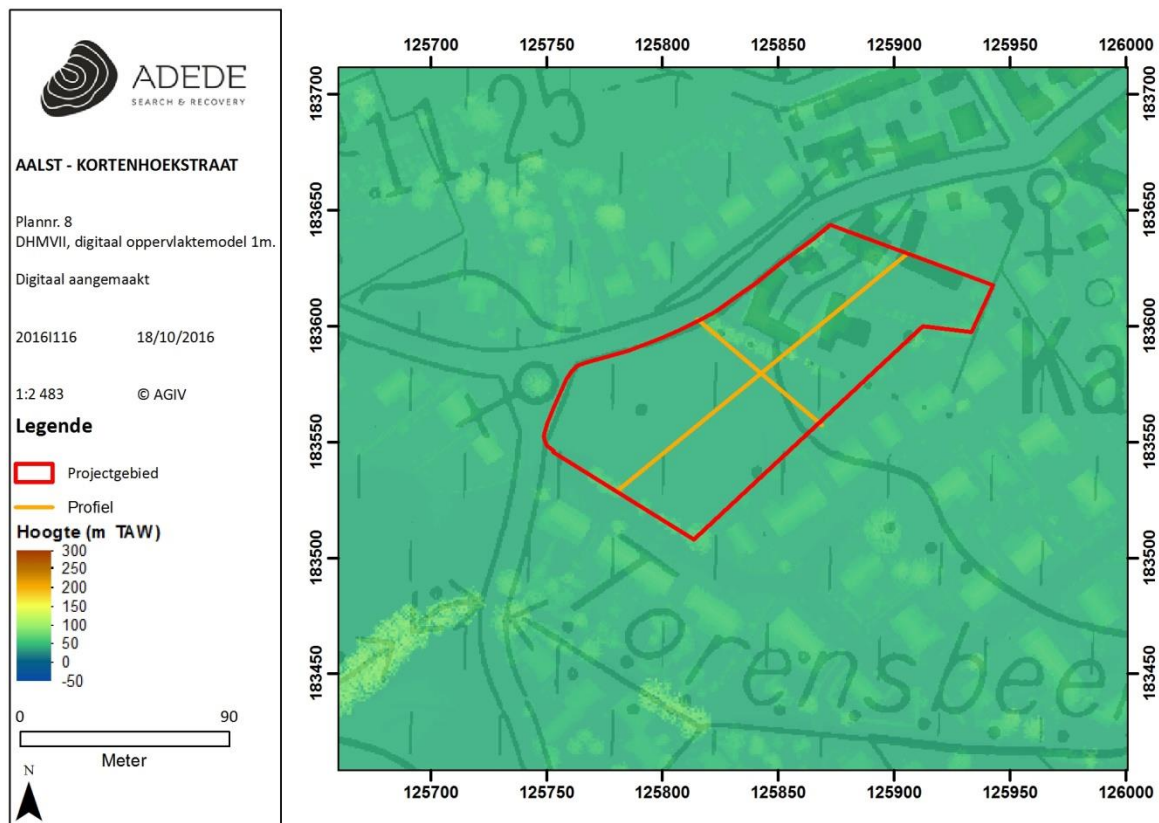
Op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II is te zien dat het onderzoeksgebied gelegen is op een hoogte van ongeveer 10,7m TAW³. Het projectgebied ligt veel hoger dan de valleibodem die zich op ongeveer 1 kilometer ten zuidoosten bevindt en waarvan de hoogte rond de 6,5m TAW ligt. Het pleistocene heuvelgebied stijgt met een geleidelijke glooiing tot 40m TAW op ongeveer 3,5 kilometer ten noordwesten van het projectgebied.

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m.

Op een detailopname van het oppervlaktemodel zijn binnen het projectgebied zelf weinig hoogteverschillen weergegeven. Enkele zones lijken op de kaart hoger weergegeven, maar dit heeft eerder te maken met het feit dat deze in verband gebracht kunnen worden met de bomenrij en de gebouwen van de hoeve zelf.

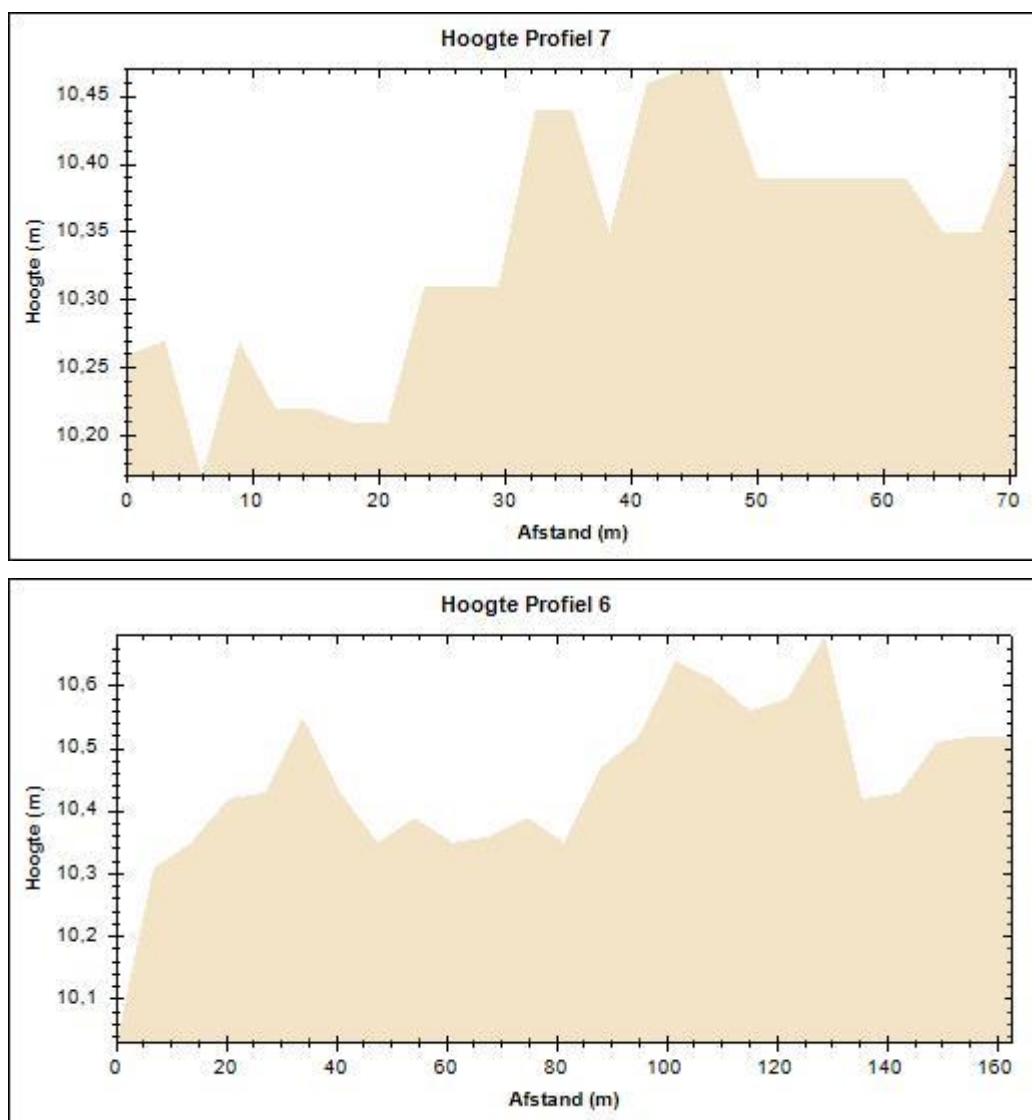
³ www.geopunt.be

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal oppervlaktemodel 1m (detail).

Wanneer de hoogte meer in detail wordt bekeken, wordt duidelijk dat het projectgebied zelf een gemiddelde hoogte van 10,30m TAW heeft. Het terrein ligt er vrij egaal bij, met enkele minimale verschillen van ongeveer 10cm. De profiellijnen staan weergegeven op bovenstaande kaart.

Figuur 3. Hoogteprofiel noordwest-zuidoost (boven) en zuidwest-noordoost (onder).

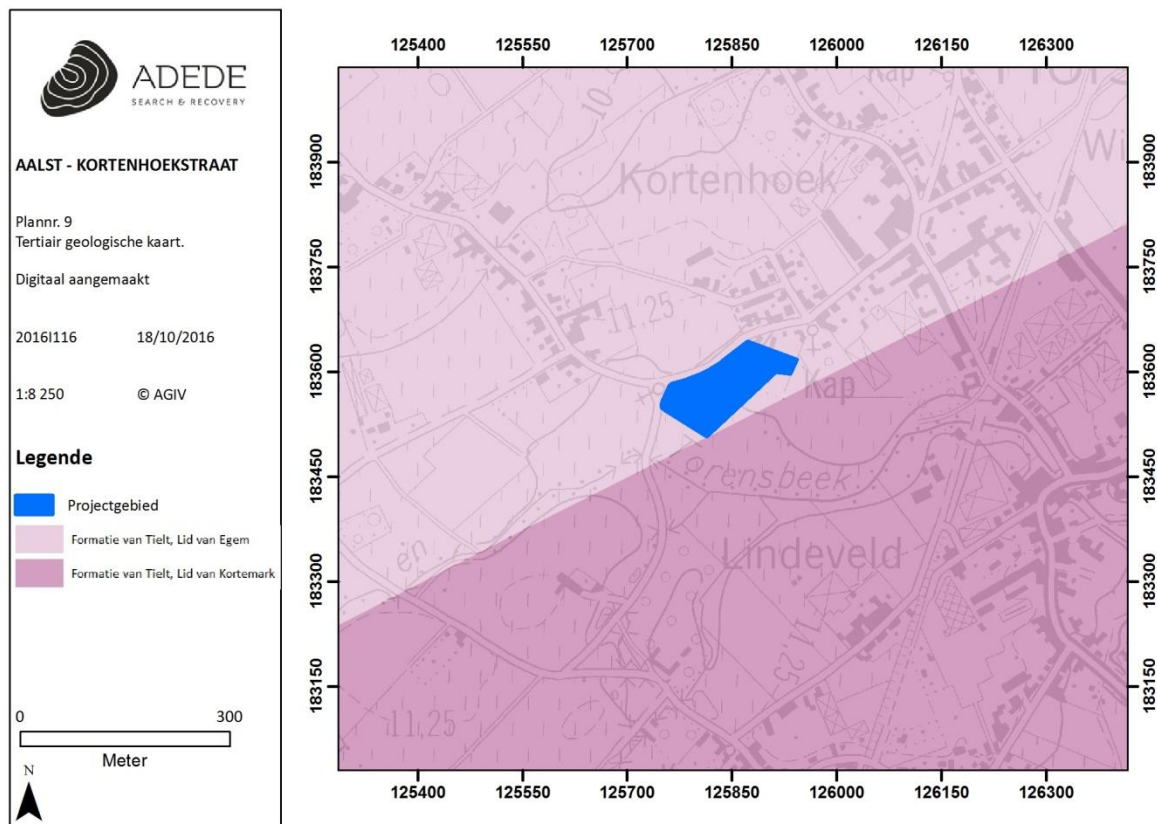
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

Op de tertiair geologische kaart van België bevindt het onderzoeksgebied zich volledig binnen het Lid van Egem⁴. Dit Lid van Egem maakt deel uit van de Formatie van Tielt, een mariene lithostratigrafische eenheid die over het algemeen bestaat uit zeer-fijnzandige grove silt, die naar

⁴ www.geopunt.be

boven toe overgaat in zeer fijn zand. Het Lid van Egem is het bovenste lid in deze formatie, naar onder toe is het Lid van Kortemark te vinden⁵.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

Het Lid van Egem bestaat uit glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand, waarin kleilagen en ook lagen nummulietenkalksteen voorkomen. Het Lid van Egem heeft een dikte van ongeveer 20m en kan verder onderverdeeld worden op basis van veranderingen in lithologische kenmerken. Verschillende lagen worden als volgt gedefinieerd:

- Laag Yd6: fijn zand met glauconiet en schelpen, tot 10m dik
- Laag Yd5: stijve klei tot zandhoudende klei, tot 3m dik
- Laag Yd4b: zandsteenlaag van ongeveer 0,5m dikte
- Yd4a: fijn zand met glauconiet en schelpen (nummulieten), 10 tot 15m dik
- Laag Yd3: laag van 1-2 m dikke stijve klei
- Laag Yd2: zeer dicht gepakt fijn zand met glauconiet, zeer hoge conusweerstand, tot 5 m dik
- Laag Yd1c: afwisseling van dunne stijve kleilaagjes en fijnzandhoudende laagjes, tot 5 m dik

⁵ P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 28.*

Naar het zuiden toe, richting de locatie van het onderzoeksgebied, begint het Lid van Egem geleidelijk over te gaan in een kleiiger facies. Het onderscheidt zich door een meer uitgesproken kleiig karakter en door de aanwezigheid van verschillende zandsteenbanken. Dit pakket kan ook onderverdeeld worden in 3 lagen, onderaan een heterogeen kleihoudend pakket zand, centraal een meer kleihoudend deel en bovenaan vooral een homogene kleihoudende zandlaag⁶.

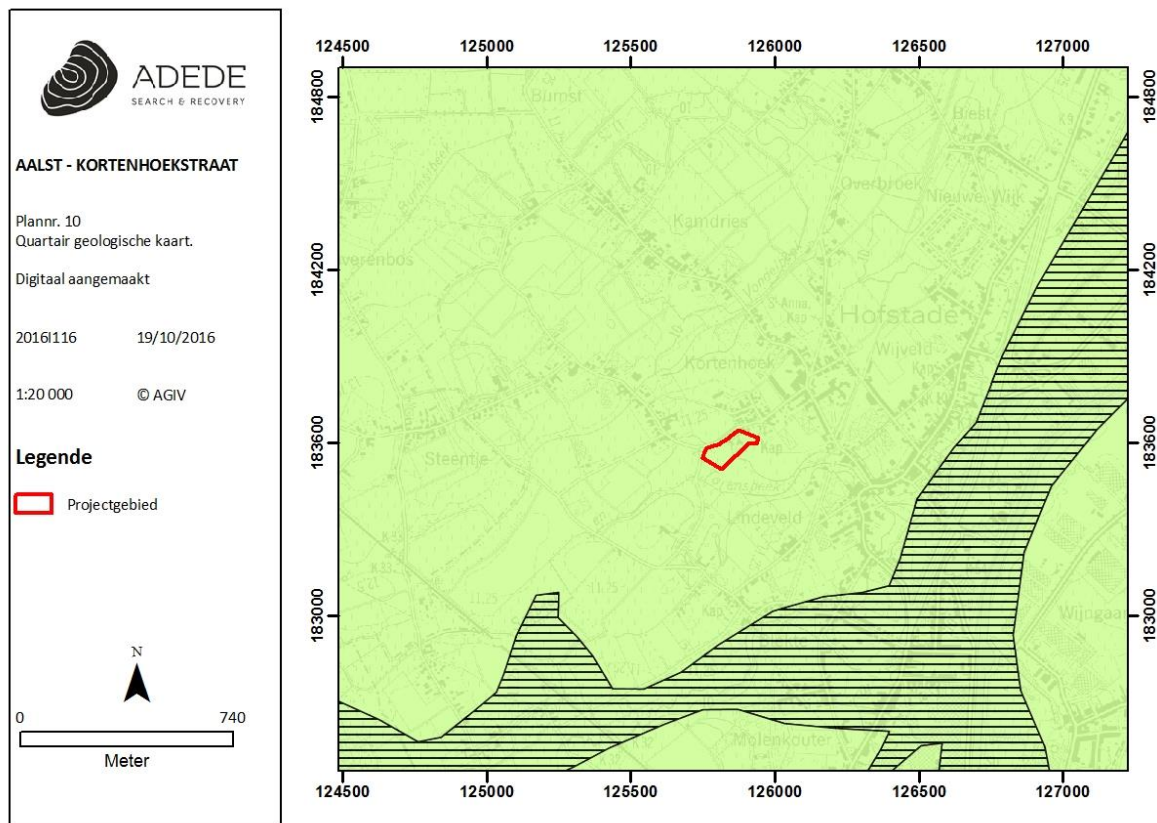
3.2.2 Quartair geologisch

De quartair geologische kaart geeft aan dat het onderzoeksgebied zich bevindt in een zone waar geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de pleistocene sequentie voorkomen (type 3). De pleistocene sequentie bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het laat-pleistocene Weichseliaan, mogelijk vroeg-holocene. Het gaat om zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen, waar het onderzoeksgebied is gesitueerd en silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Er komen quartaire hellingsafzettingen voor en fluviatiele afzettingen van het laat-pleistocene Weichseliaan⁷.

---

⁶ P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 28.*

⁷ www.geopunt.be

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

3.2.3.1 Bodemtype

Volgens de bodemtypekaart van Vlaanderen is het onderzoeksgebied gesitueerd op 3 verschillende bodemtypes.

- Ldc: Dit is een matig natte, matig gleyige zandleembodem met donker grijsbruine bouwvoor. Onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloogde horizont voor die aan de contactzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is gaaf maar met roest gevlekt bij Ada. Bij Ldc is de textuur B verbrokken, sterk gevlekt en door oxydo-reductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Soms wordt het materiaal zwaarder of zandiger in de diepte. Heel dikwijls komt op wisselende diepte het tertiair substraat voor. Boven het klei- of klei-zandsubstraat komt veelal een roestige band voor ten gevolge van het stagnerend water. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B. Deze bodems zijn te nat in de winter, blijven lang fris in de lente en zijn algemeen goed vochthoudend in de zomer. Rationeel gebruik als akkerland

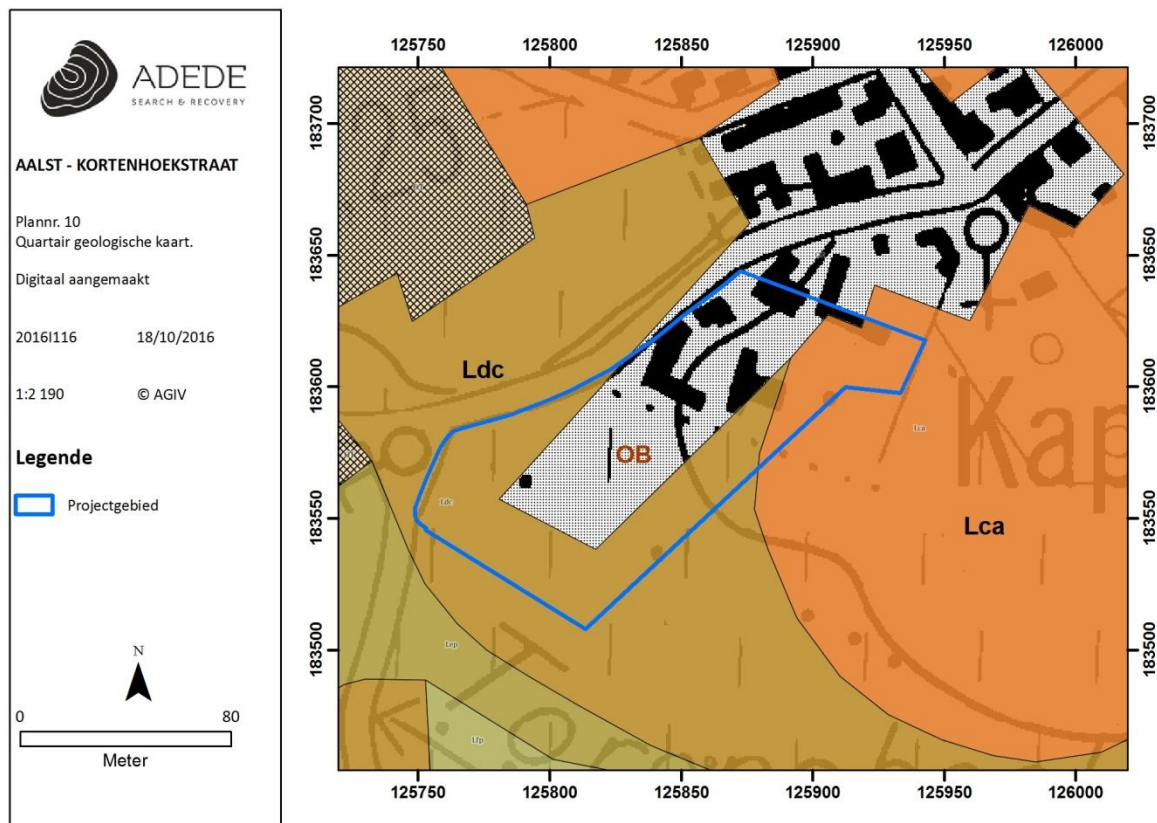
vereist drainering. Het zijn goede akkerlandgronden, mits drainering geschikt voor alle teelten. Ze zijn zeer geschikt voor weiland.

- Lca: Dit is een matig droge zandleembodem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont. De Ap rust op een E horizont (ongeveer 40 cm dik) of rechtstreeks op de textuur B. Bij Lca is de textuur B aangerijkt met klei en sesquioxiden, het is een bruin zwaar zandleem. In vele gevallen komt een substraat voor op wisselende diepte. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120cm. Normaal hebben deze gronden geen watergebrek noch wateroverlast. De substraatgronden zijn in het voorjaar koud en laat te bewerken en kunnen in de zomer bij aanhoudende droogte aan watergebrek lijden. Ze zijn geschikt voor veeleisende teelten, en zeer geschikt voor weinig eisende teelten.
- OB: Dit zijn bebouwde zones. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone zijn hier een voorbeeld van⁸.

Eventuele archeologische niveaus of sporen en resten bevinden zich direct onder de bouwvoor of zijn daar gedeeltelijk in opgenomen.

---

⁸ www.Geopunt.be

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosiekaart

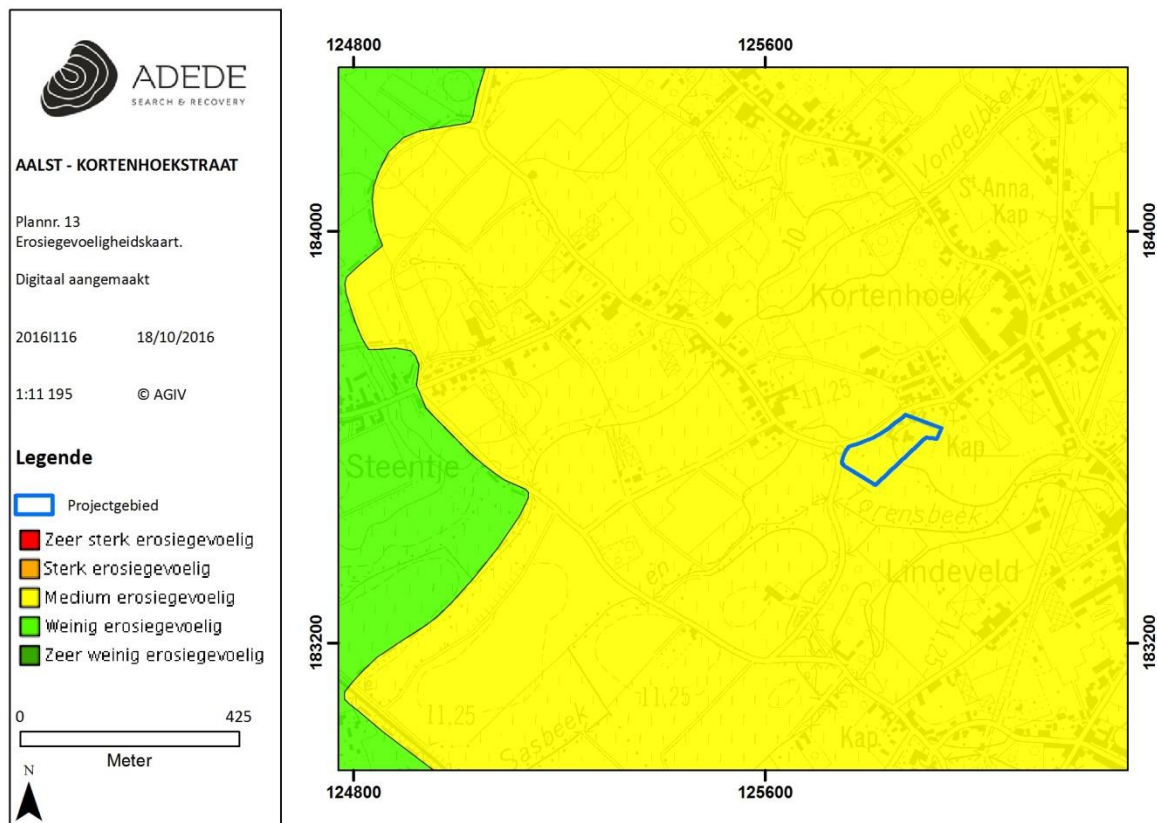
Op de potentiële bodemerosiekaart staat slechts een deel van het projectgebied ingekleurd: de zuidelijke helft kent slechts een zeer lage kans op bodemerosie. Er is geen informatie beschikbaar voor het noordelijke deel van het projectgebied. Dit kan mogelijks verklaard worden door de aanwezigheid van de hoeve.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

Op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten zien we dat het gebied rond Aalst aangeduid wordt met medium erosiegevoelig. Deze kaart geeft voor elke gemeente in Vlaanderen de gemiddelde gevoeligheid voor bodemerosie weer en is een afgeleide van de potentiële bodemerosiekaart.

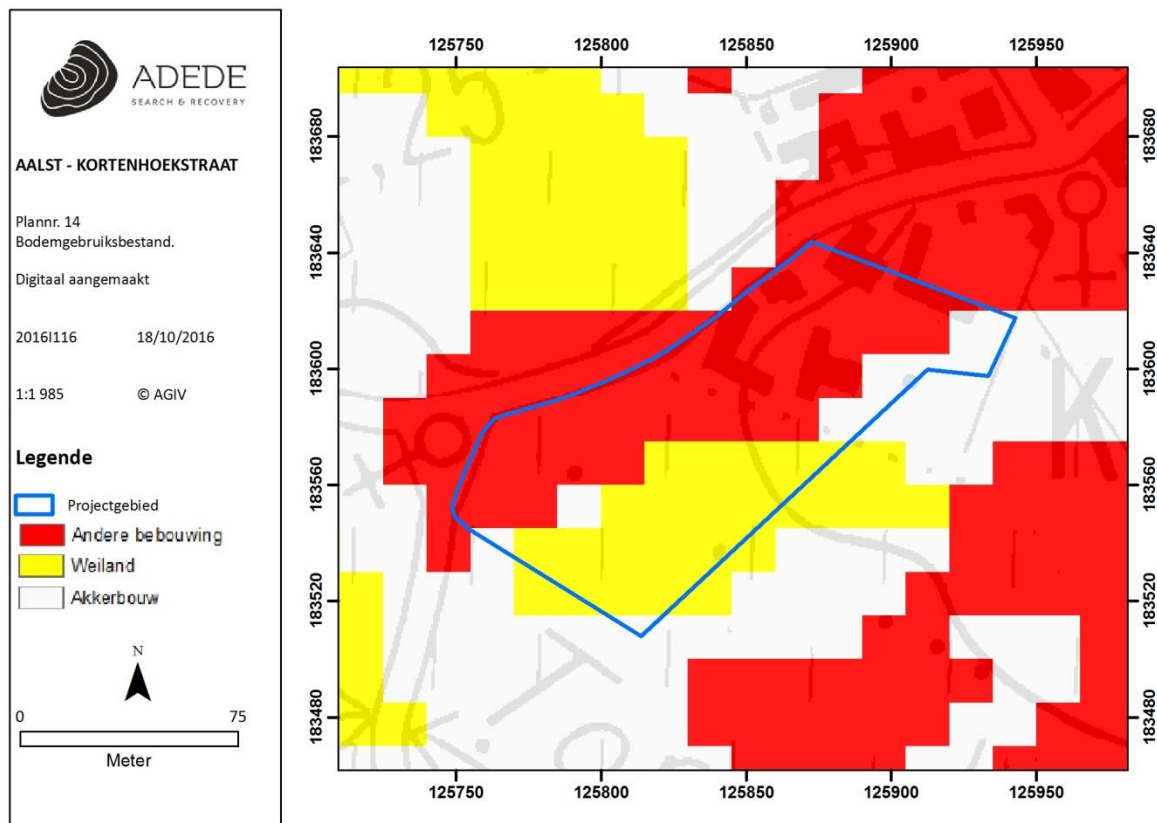

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.3 Bodemgebruiksbestand

Het bodemgebruiksbestand (opname 2001) geeft aan dat het onderzoeksgebied in drie zones gelegen is.

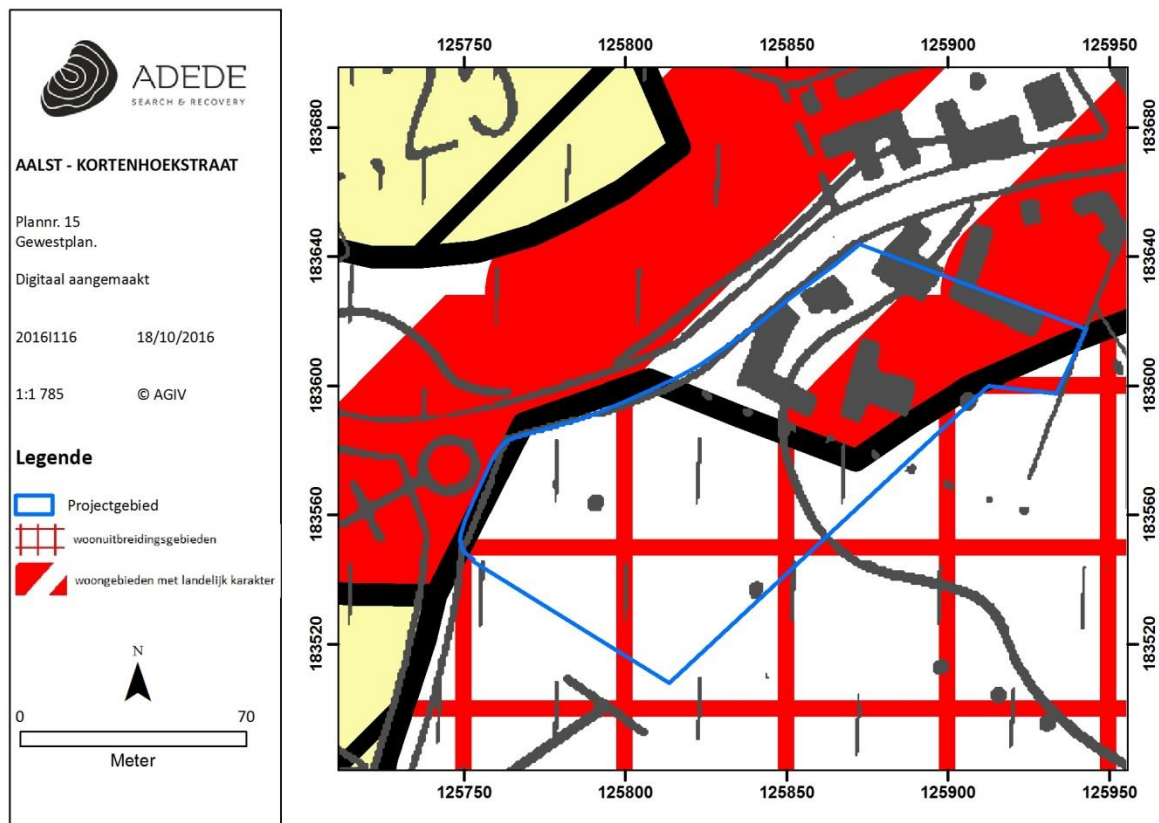
- De eerste zone bevindt zich onder de noemer *akkerbouw*. Deze bodem wordt gebruikt in een soort van rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.
- De tweede zone (zuidwesten) bestaat uit *weiland*. Hier is de bodem bedekt met gras en niet gelegen in het overstromingsgebied van een rivier.
- De derde zone (noordwesten) bestaat uit *andere bebouwing*. Hierbij wordt het grootste deel van het gebied bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene zones en open bodem, tussen 30% en 80% is verhard. Het betreft hier uiteraard de hoeve met boomgaard en de aanduiding van de Kortenhoekstraat.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de kaart van het bodemgebruiksbestand.

Op het gewestplan wordt het onderzoeksgebied in twee zones opgesplitst. De bomenrij die van west naar oost loopt vormt de scheidingslijn. Het noordelijk deel staat ingekleurd als woongebied met landelijk karakter, hierbij verwijzend naar de hoeve met boomgaard. Het zuidelijk deel staat ingekleurd als woonuitbreidingsgebied.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Het gebied tussen de Schelde en de Dender was reeds in de Gallo-Romeinse periode bewoond. Maar ook daarvoor was er reeds bewoning. In Hofstade werd bijvoorbeeld recent een tombe aangetroffen inclusief zwaard dat dateert uit de late bronstijd. Deze tombe maakt deel uit van een urnenveld waarin 24 brandrestengraven werden aangetroffen, vermoedelijk bevinden er zich op en rond de Steenberg in Hofstade tussen de 100 en 200 soortgelijke graven, wat de necropool één van de grootste zou maken in Oost-Vlaanderen⁹. Ook uit de ijzertijd zijn graven bekend op deze locatie¹⁰, wat betekent dat het grafveld een lang gebruik kende. Deze vindplaats bevindt zich slechts enkele tientallen meter ten noorden van het onderzoeksgebied. Naast de recente ontdekking van dit ceremonieel erfgoed werd op ongeveer dezelfde locatie in het midden van de 20ste eeuw een Gallo-

⁹ G. De Mulder en P. Laloo, "Une tombe à épée à Hofstade (province de Flandre orientale, Belgique)", in: *Bulletin de l'Association pour la Promotion des Recherches sur l'Age du Bronze*, 14 (2016), p. 125.

¹⁰ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/30268>

Romeinse nederzetting (of *vicus*) aangetroffen. In deze *vicus* werd een Gallo-Romeinse tempel ontdekt uit de Flavische periode (69-96 n.C.). Ook werden de restanten van een villa uit het midden van de tweede eeuw na Christus blootgelegd. De Romeinse bewoning heeft voor versterking van het grafveld uit de brons- en ijzertijd gezorgd. Op min of meer dezelfde locatie zouden de Franken enkele eeuwen later eveneens een nederzetting bouwen¹¹.

De eerste historische vermelding van Hofstade gaat terug tot 1096 en staat in een akte handelend over de bezittingen van de abdij van Vorst in de heerlijkheid. In de middeleeuwen behoorde Hofstade tot '*s graven propre dorpen* en stond het onder het bewind van de heren van Hofstade¹². Het toponiem Hofstade bestaat uit 'hof' en 'plaats', een plaats waar één of meerdere hoeves stonden¹³. Deze landbouwhoeves werden opgericht op het reeds ontboste Vlaamse platteland onder impuls van de bevolkingsgroei die vanaf de 10de eeuw zorgde voor een grotere vraag naar voedselproducten. In de 13de en 14de eeuw was er sprake van gewelddadige belastingstwisten tussen de heren van Hofstade en Aalst¹⁴.

Tijdens de godsdienstoorlogen van de 16de eeuw koos Aalst de kant van de protestanten en werd de calvinistische leer ingevoerd. De omliggende dorpen, waaronder Hofstade, bleven echter trouw aan het katholieke geloof. Uit verslagen van de Bloedraad is gebleken dat geen enkele ketter in Hofstade verbleef. De prijs die het dorp betaalde voor het Aalsters calvinisme was echter niet min: in 1572 werd de sluis op de Dender namelijk vernield door de geuzen; de klokken werden uit de kerktoren gehaald en voor omsmelting naar Gent gebracht. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd het dorp zowel door Staatse als Spaanse troepen getroffen, voornamelijk door roofexpedities. De komst van aartshertogen Albrecht en Isabella bracht rust in de Dendervallei¹⁵.

In de 17de eeuw werd het dorp wederom getroffen door plunderingen. De Hollandse troepen die in de slotfase van de Tachtigjarige Oorlog door het land trokken plunderden het dorp leeg. In het kader van de Frans-Spaanse Oorlog in oktober 1658 werd een Franse aanval op Aalst afgeslagen. De Franse troepen staken daarop enkele dorpen in brand waaronder Hofstade. Tijdens de Devolutieoorlog werd Aalst in 1667 door Lodewijk XIV veroverd; de doortocht naar Dendermonde zou de dorpen van het Land van Aalst geplunderd achterlaten. Bovenop deze plunderingen werd Hofstade in deze periode getroffen door een pestepidemie die een derde van de bevolking het graf instuurde¹⁶. In de 17de eeuw stonden er drie grote pachthoven in Hofstade, aangevuld met 117 kleinere hoeves. Er werden ook enkele windmolens gebouwd voor het verwerken van graan.

¹¹ K. Magerman, "De vici. Een inventarisatie en functionele analyse van enkele zogenaamde vici in Vlaanderen tussen het begin van 1ste eeuw n. Chr. en het einde van de 4de eeuw n. Chr.", in: *Terra Incognita*, 1 (2006), p. 144.

¹² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120314>, geraadpleegd op 20 september 2016.

¹³ O. Vandeputte, *Gids voor Vlaanderen: toeristische en culturele gids voor alle steden en dorpen in Vlaanderen*, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2007, p. 36.

¹⁴ J. De Brouwer, *Geschiedenis van de gemeente Hofstade (VI.)*, Merchtem, Uitgeverij Sacré, 1949, p. 64.

¹⁵ J. De Brouwer, *op. cit.*, p. 65.

¹⁶ J. De Brouwer, *op. cit.*, p. 71.

De eerste helft van de 18de eeuw bracht rust en vrede naar Hofstade; de landbouwinkomsten en de bevolking namen gestaag toe. Op de Ferrariskaart uit 1771-1778 (cf. infra) is te zien dat het onderzoeksgebied zich in het gehucht Kortenhoek bevond. Kortenhoek bevatte een zevental hoeves en bijgebouwen. In oktober 1795 werden onze gewesten bij Frankrijk ingelijfd. Deze inlijving had zware economische gevolgen: de Fransen vorderden naast hoge oorlogsbelastingen ook vee- en voedselvoorraden op. De kerken werden eveneens leeggehaald en geplunderd. Tijdens de Brabantse omwenteling werden verscheidene omliggende kastelen geviseerd door de massa¹⁷. Het einde van de 18de eeuw was ook het toneel van de Boerenkrijg, de opstand van de plattelandsbevolking tegen de Franse overheersing. De invoering van de conscriptiewet, die alle mannen tussen 20 en 25 jaar opeiste voor dienst in het Franse leger, was de spreekwoordelijke druppel. De onderduikers, of Brigands, verschuilden zich in de bossen van Hofstade. De bossen werden ook gebruikt als uitvalsbasis van de Brigands om Aalst meermaals aan te vallen; de Fransen konden de stad echter probleemloos verdedigen.¹⁸

Aan het begin van de 19de eeuw werd Hofstade ten gevolge van het concordaat tussen Napoleon Bonaparte en paus Pius VII bij het bisdom van Gent gevoegd. Tijdens de Belgische onafhankelijkheid werden Franse troepen ingekwartierd in Hofstade met het oog op de bescherming van Aalst. De Hongerjaren (1845-1847) richtten ook in dit dorp grote schade aan. De aardappeloogsten mislukten volledig en de regio kwam in een spiraal van verpaupering terecht. Als alternatief op de lage inkomens uit de landbouw werd het Nijverheidscomité opgericht dat werkloze mannen aan een baan hielp in de nijverheidssector. De regio zou rond deze periode ook de stap zetten van landbouwdorp naar nijverheidscentrum. Er werden mechanische spinmachines ingevoerd en weverijen opgericht. Hun voornaamste activiteit was het produceren van kunstzijdedraad. Tegen het einde van de 19de eeuw telden deze fabrieken meer dan 600 arbeiders. Naast het produceren van kunstzijdedraad werden in Hofstade ook nog een huidenfabriek, een tapijtenfabriek en een tabaksfabriek opgericht¹⁹. De spoorwegmaatschappij 'Dender en Waas' legde in 1853 de spoorlijn Aalst-Dendermonde aan met een station in Hofstade waardoor de pendelaars in verbinding stonden met Gent en Antwerpen²⁰. Het dorp werd tijdens de wereldoorlogen gespaard van noemenswaardig geweld. Enkele leegstaande huizen werden door de Duitse bezetters tijdens de Eerste Wereldoorlog leeggehaald en opgeëist. Op 28 september 1914 vond een gevecht plaats tussen de Duitsers en Belgische troepen²¹. Er werden comités opgericht voor het verdelen van voedselhulp. Het einde van de oorlog bracht de Spaanse Griep met zich mee die 92 dodelijke slachtoffers maakte. In de Meidagen van 1940 werden tijdens

---

¹⁷ J. De Brouwer, *op. cit.*, p. 88.

¹⁸ http://www.denderland.be/Hofstade_geschiedenis.html, geraadpleegd op 21 september 2016.

¹⁹ J. De Brouwer, *op. cit.*, p. 92.

²⁰ http://www.denderland.be/Hofstade_geschiedenis.html, geraadpleegd op 21 september 2016.

²¹ J. De Brouwer, *op. cit.*, p. 132.

schermutselingen enkele Belgische soldaten gedood. De Duitse bezetting zou echter geen specifieke problemen veroorzaken in Hofstade²².

De kunstzijdedraadfabriek kreeg na afloop van de Tweede Wereldoorlog de naam 'Fabelta' en zou op het hoogtepunt zo'n 1900 arbeiders en bedienden te werk stellen. De fabriek moest de boeken echter sluiten in de jaren '70. In 1977 fuseerde Hofstade, naast enkele andere dorpen, met de stad Aalst waardoor het geen onafhankelijke gemeente meer was. Het dorp wordt vandaag druk bezocht door toeristen die de fietsroutes langs de Dender afrijden. Ook aan de Molenbeek-Ter Erpenbeek, die zich enkele tientallen meter ten zuiden van het onderzoeksgebied bevindt, is er veel fietstoerisme dankzij de Molenbeekroute. De nabijheid van Aalst betekent dat er zich onder de bewoners veel pendelaars bevinden.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

Historisch kaartmateriaal vormt een belangrijke bron van informatie om te achterhalen omtrent het grondgebruik en de eventuele bebouwingsgeschiedenis van een bepaald gebied. Voor stedelijke omgevingen zijn reeds bruikbare stadsgezichten en kaarten voorhanden vanaf de 16^e eeuw. Voor het onderzoeksgebied zelf zijn echter pas relevante kaarten voorhanden uit de late 18^e eeuw. Vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten.

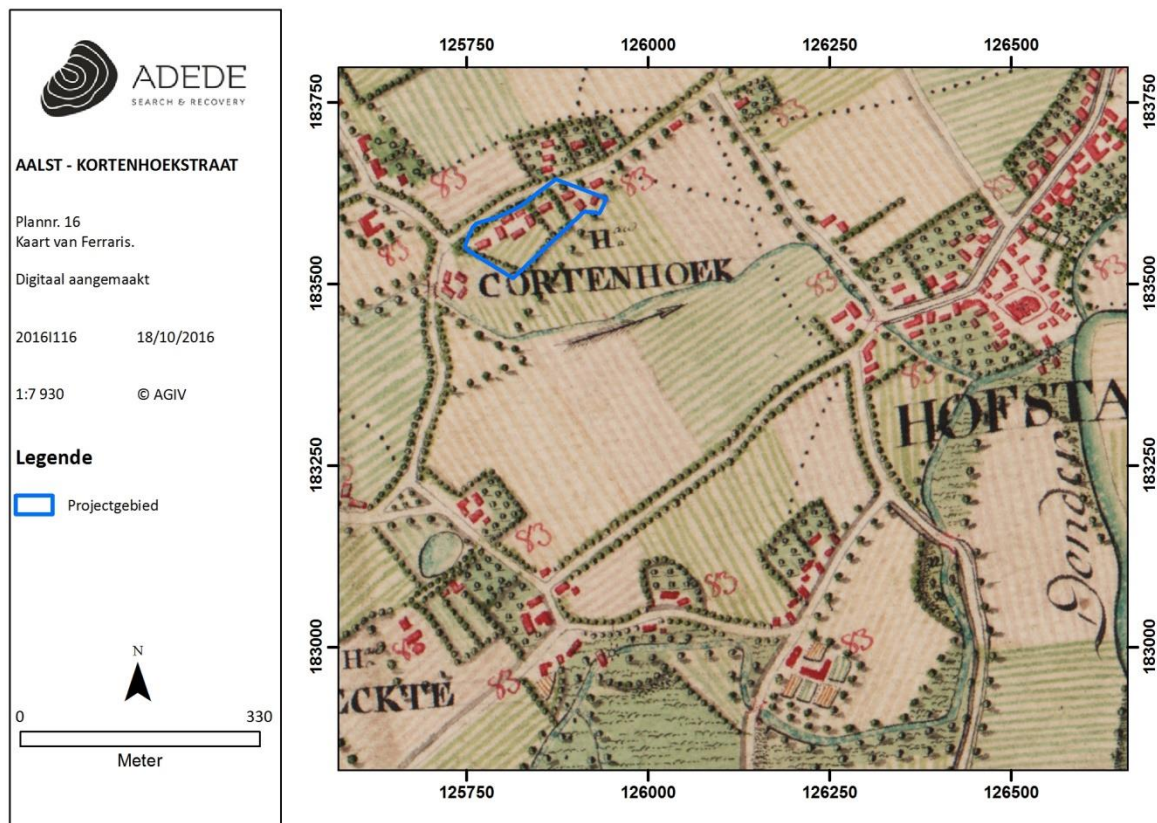
3.3.2.1 Militaire Ferrariskaarten (1771-1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen²³.

Op onderstaand fragment uit de kaart van Ferraris is te zien dat het onderzoeksgebied zich, zoals reeds eerder werd aangehaald, in het gehucht 'Cortenhoek' bevond. Dit gehucht bestond uit een zevental hoeves ten noordwesten van Hofstade. De hoeves werden omheind door lage vegetatie en omgeven door akkerlanden. Door de akkers liepen verscheidene paden, hier aangegeven met meerdere stippellijnen. Ten zuiden van het projectgebied staat de huidige Molenbeek-Ter Erpenbeek aangeduid die in oostelijke richting naar de Dender stroomt.

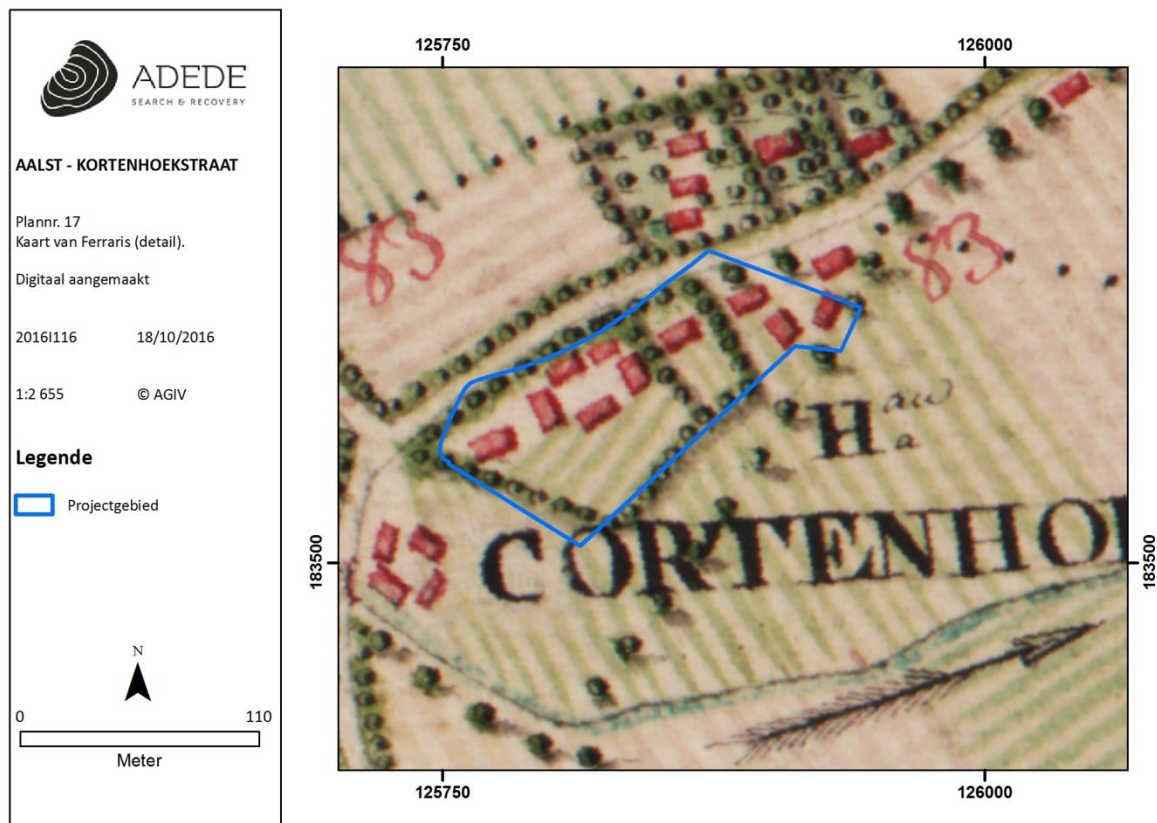
²² J. De Brouwer, *op. cit.*, p. 136.

²³ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

Wanneer de kaart meer in detail bekeken wordt, dan staan binnen de zone van het projectgebied 10 gebouwen weergegeven. Het onderzoeksgebied lijkt zich uit te strekken over drie percelen. Drie gebouwen bevinden zich in het oostelijke deel van het plangebied, één op het middelste perceel en 6 op het westelijke perceel. Op het westelijke perceel zijn er 5 gebouwen rond een binnenkoer gebouwd. Tussen de percelen bevinden zich lage loofbomen, waarschijnlijk knotwilgenrijen. Ten zuiden van het onderzoeksgebied is een aftakking van de Molenbeek-Ter Erpenbeek zichtbaar. De nummering van de percelen geeft aan dat deze tot de parochie van Hofstade behoorden.

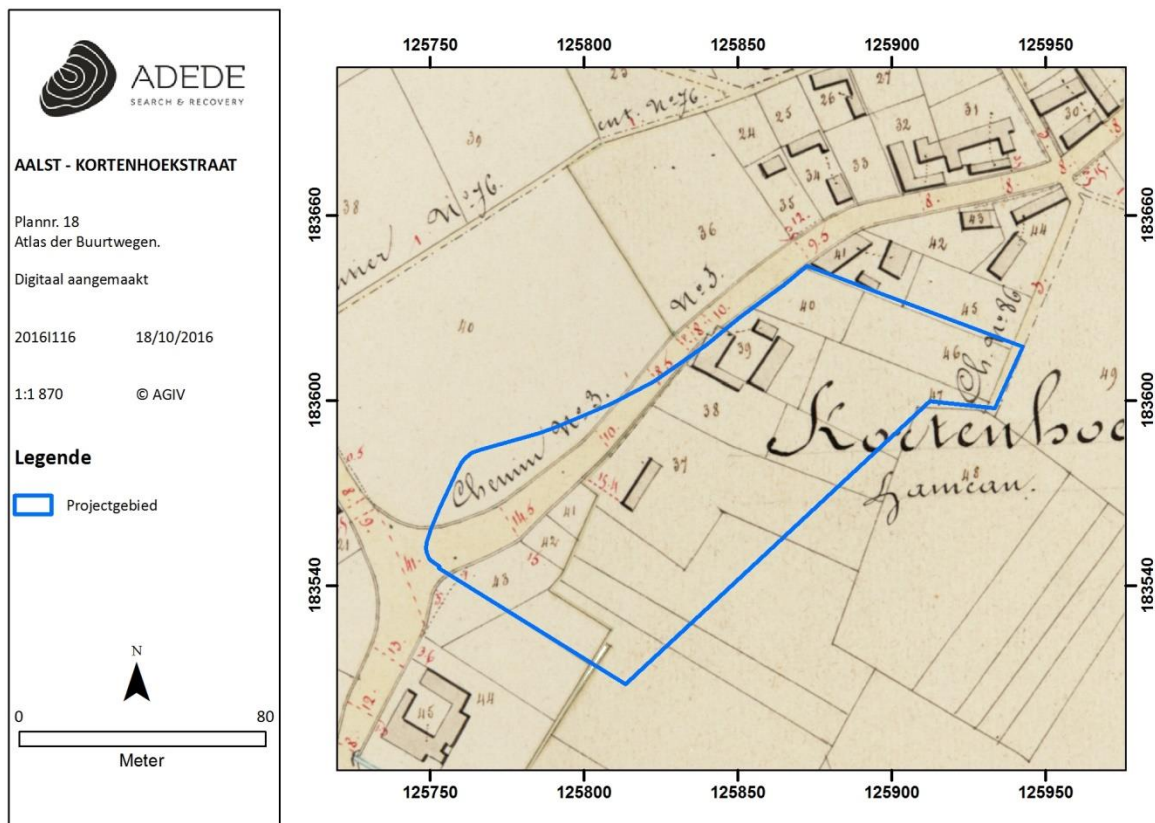

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.2 *Atlas der Buurtwegen (1841)*

De situatie op deze Atlas der Buurtwegen uit 1841 is duidelijk veranderd ten opzichte van de situatie op de kaart van Ferraris. Het onderzoeksgebied is herverkaveld en er zijn enerzijds gebouwen verdwenen en anderzijds bijgekomen. In het zuidelijk deel van het projectgebied blijken de meeste gebouwen te zijn afgebroken. Er rest nog één gebouwtje parallel aan de weg. In het noordelijk gedeelte van het projectgebied heeft de verspreide bebouwing plaats gemaakt voor een hoeve bestaande uit drie gebouwen rond een binnenplein. Gelet op de ligging van deze hoeve, kan gesteld worden dat het grondplan van de hedendaagse hoeve teruggaat op deze 19de-eeuwse situatie.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.3 Cartes Topographiques de Belgique (1846-1854)

Deze Topografische kaart van België, opgesteld door Vandermaelen, vertoont, na georefereren, een verschuiving van het kaartmateriaal: het onderzoeksgebied is te veel naar het zuiden afgebeeld. Daarom wordt hier gekozen voor een niet-gegeorefereerde kaart waarop het onderzoeksgebied op de juiste locatie wordt afgebeeld, en dit voor een goed begrip van de beschikbare informatie. Op de kaart is duidelijk te zien dat het grondplan van de huidige hoeve nauwelijks gewijzigd is. In het meest noordelijke deel van het onderzoeksgebied is een gebouwtje, met een dwarse oriëntatie ten opzichte van de straat, bijgekomen. Dit komt vermoedelijk overeen met het meest noordelijke gebouw dat toebehoort aan de hedendaagse hoeve. Het gebouw in het zuidelijk gedeelte van het onderzoeksgebied staat niet aangeduid.

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 19

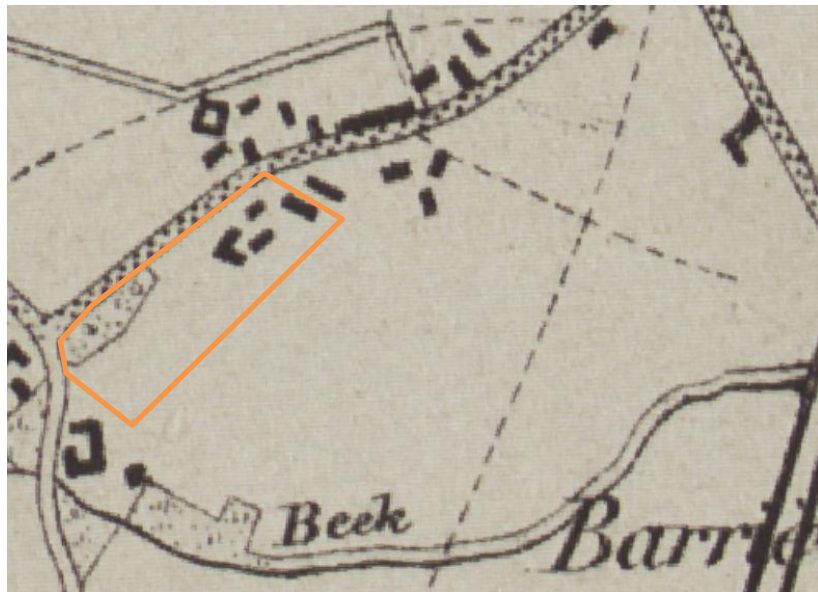
Cartes Topographiques.

Analoog aangemaakt

18/10/2016

2016I116

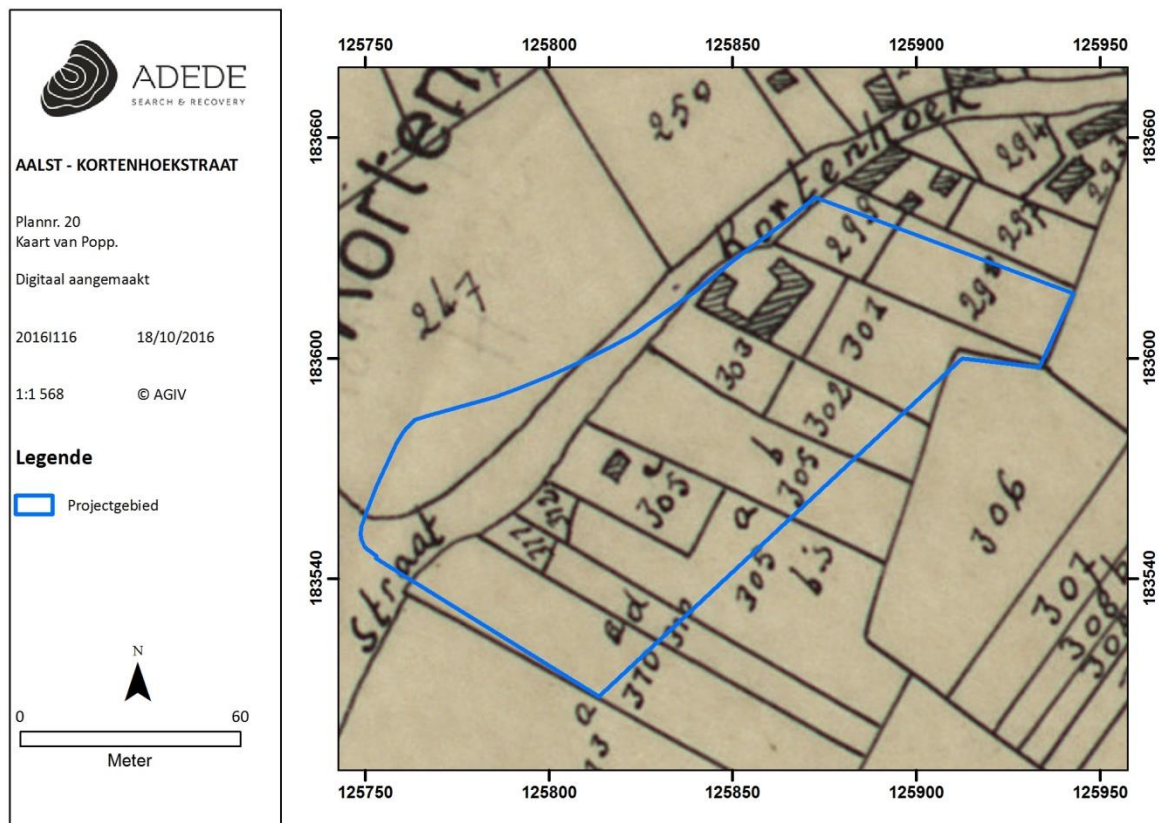
©AGIV

Figuur 14. Detail van de topografische kaart van Vandermaelen Het projectgebied staat schetsmatig aangeduid met een oranje polygoon.

3.3.2.4 Popp-kaarten (1842-1879)

Op onderstaand fragment uit de Popp-kaarten staat het hoevecomplex in het noordelijk deel van het projectgebied nog hetzelfde aangegeven. Het op zichzelf staande gebouw in de zuidelijke helft van het plangebied staat hier wel aangegeven en is ofwel gedeeltelijk gesloopt ofwel vervangen door een kleiner gebouw. De straat aan de noordwestkant van het onderzoeksgebied staat voor het eerst aangeduid met de naam Kortenhoekstraat.

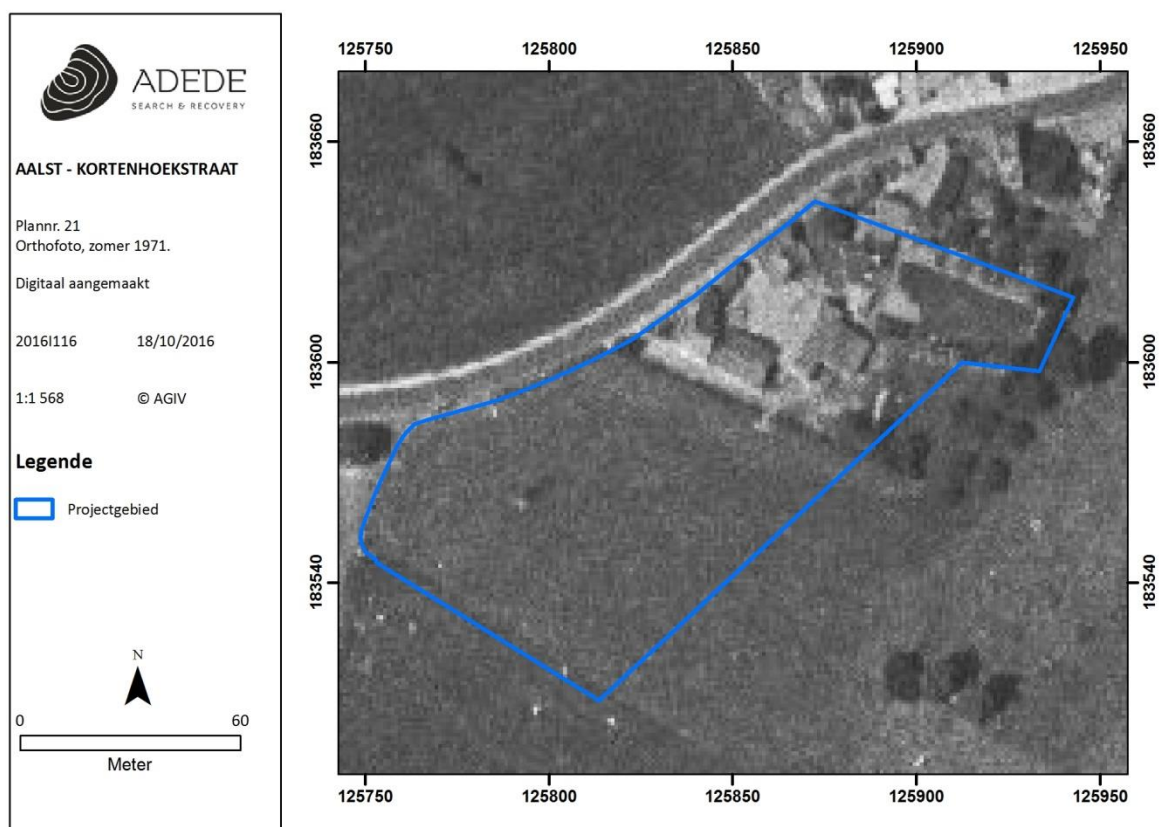
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.5 Luchtfoto's (1971; 1979-1990; 2000-2003)

Op deze luchtfoto's zijn de opeenvolgende fases in de evolutie van de omgeving van het onderzoeksgebied duidelijk zichtbaar. Het onderzoeksgebied zelf heeft sinds het midden van de 19de eeuw weinig veranderingen ondergaan. Alleen is het zuidelijk gelegen gebouw uiteindelijk helemaal verdwenen.

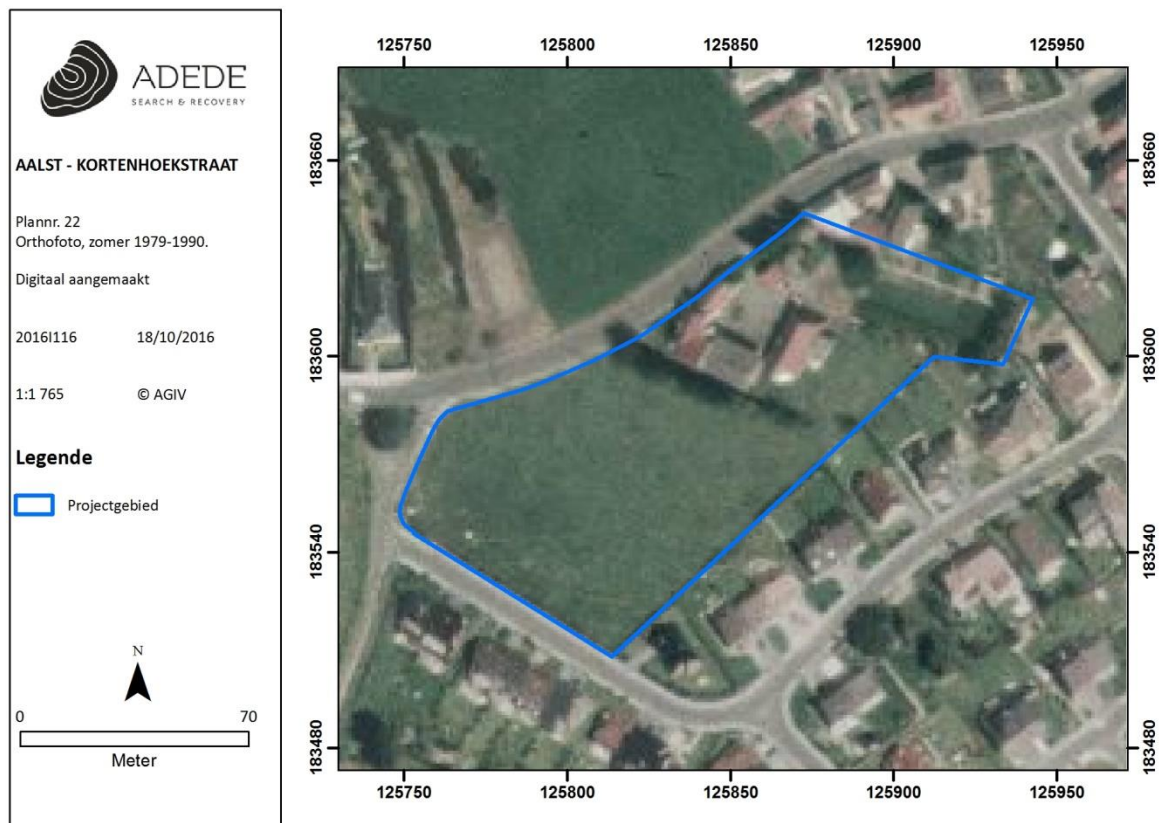
Op de luchtfoto uit 1971 is zichtbaar dat indeling van de hoeve quasi identiek is gebleven ten opzichte van het midden van de 19de eeuw. Rond het onderzoeksgebied liggen akker- en/of weilanden.

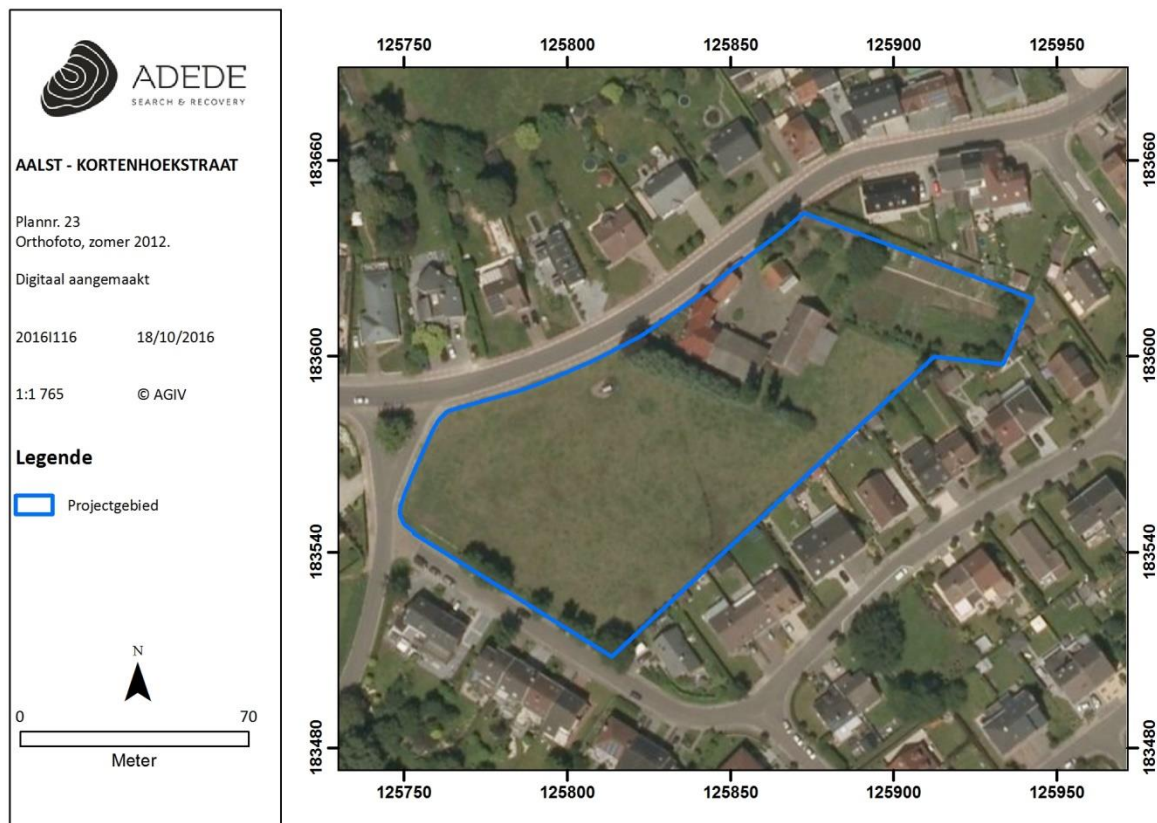
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomer 1971.

De luchtfoto uit de periode 1979-1990 toont aan dat er een vrij uitgebreide woonwijk gebouwd werd ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. De nieuwe percelen lijken deels over te lopen in het oorspronkelijke onderzoeksgebied zoals aangegeven op de luchtfoto uit 1971.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomeropnamen 1979-1990.

De situatie van het onderzoeksgebied en de directe omgeving blijft tot vandaag gelijk aan de situatie op deze luchtfoto. De enige aanpassing is een verdere verkaveling en bebouwing van het weiland ten noorden van de Kortenhoekstraat en het onderzoeksgebied zoals te zien is op de orthofoto uit 2012.

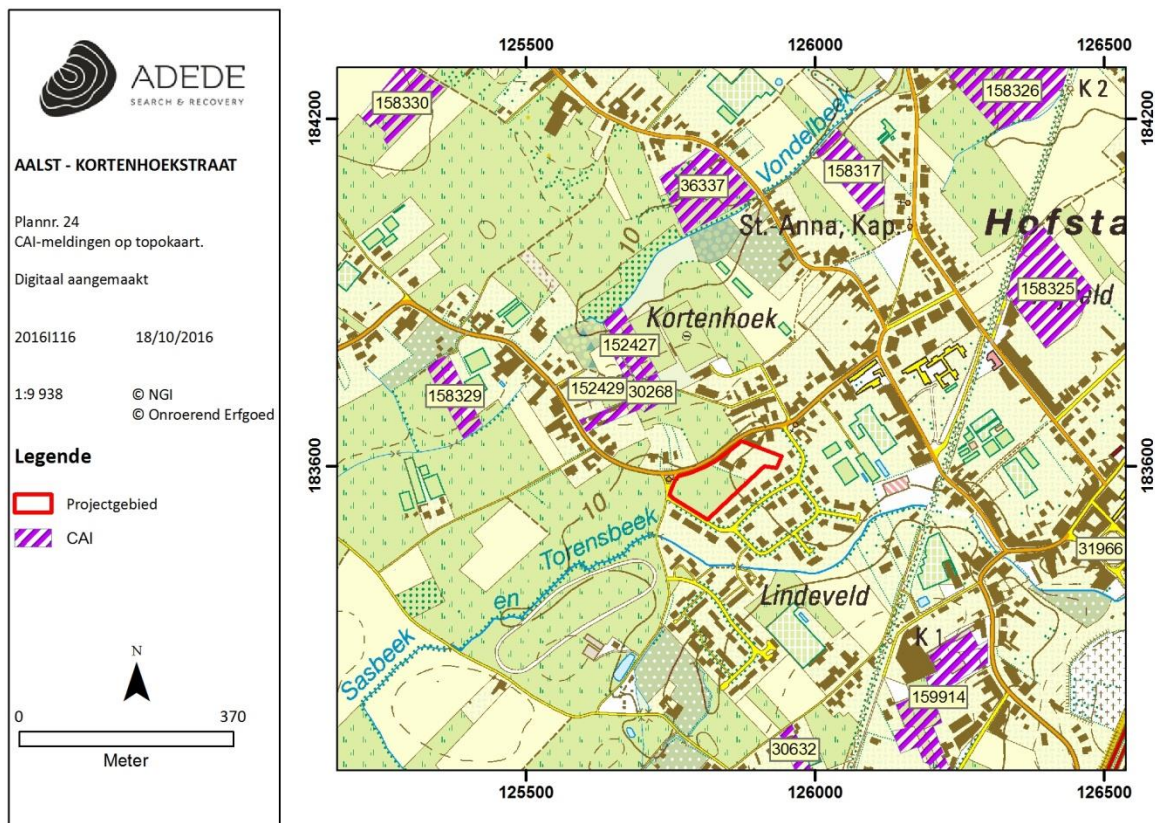
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomer 2012.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Zoals eerder vermeld vond er nog geen eerder archeologisch (voor)onderzoek plaats op de locatie van het onderzoeksgebied. De Centraal Archeologische Inventaris geeft op haar Geoportaal een aantal meldingen van losse vondsten aan alsook enkele opgravingen. Deze meldingen worden hieronder kort besproken.

Echter is na literatuurstudie gebleken dat nog niet alle recente onderzoeken zijn opgenomen in deze inventaris, hierbij verwijzend naar het hoger vermelde urnengrafveld uit de late bronstijd en ijzertijd. Mogelijks werd deze begraafplaats echter wel aangesneden bij CAI-melding 30268. Vast staat in ieder geval dat de begrenzing van dit grafveld nog niet werd teruggevonden.

Figuur 19. Situering van het projectgebied en de omliggende CAI-meldingen op de topografische kaart.

3.4.1 CAI-melding 30268

Aan de Vondelbeek zijn op een lichte heuvel, de Steenberg, een Romeinse villa en cultusplaats teruggevonden. De site bevindt zich op ongeveer 200 meter ten noorden van het plangebied. De site werd ontdekt na een toevalsvondst van een favissae (devotiekuil) in 1935. De site werd opgegraven gedurende verscheidene campagnes in 1947, 1949, 1950 en 1951. Er werden verschillende gebouwsporen teruggevonden die ofwel gelinkt worden aan een Romeinse villa, ofwel met een kleine agglomeratie net ten zuiden van de tempel. De steenbouw is te dateren tussen 150 en 250 n. Chr. en vertoont duidelijke brandsporen die wijzen op een brand die het dorpje verwoest heeft. Tevens werd een fanum (Gallo-Romeinse tempel) aangetroffen. Deze gaat terug tot 60 n. Chr. en werd kort voor de tweede eeuw verwoest door een brand, waarna het heiligdom werd herbouwd en in gebruik bleef tot het midden van de derde eeuw. Nabij het fanum werden drie devotiekuilen aangetroffen. Hieruit kon een grote hoeveelheid vondstmateriaal worden gerecupereerd waaronder bouwmateriaal, sieraden, glas, aardewerk, munten, brons, ijzer, een bronzen Minervabeeldje en een kort zwaard/gladius.

In de nabije omgeving bevindt zich ook een nederzetting en een begraafplaats uit de ijzertijd. De twee beenderpakgraven die hier werden aangetroffen behoren vermoedelijk tot een groter geheel (cf. supra). De sporen zijn echter danig verstoord door de Romeinse bewoning.

3.4.2 CAI-melding 152429

Deze melding betreft enkele losse vondsten van Romeinse munten. Zo werd er een sestertius van Hadrianus teruggevonden en ook een geplateerde (vervalste) denarius van C. J. Caesar. Deze vondsten hangen vermoedelijk samen met de Romeinse bewoningssporen die vlakbij werden aangetroffen.

3.4.3 CAI-melding 152427

Op deze locatie werd een losse metaalvondst gedaan. Het betreft een fibula uit de Romeinse periode die waarschijnlijk ook verband houdt met de hoger besproken Romeinse tempel.

3.4.4 CAI-melding 158329

Op deze locatie heeft men een losse vondst, zijnde lithisch materiaal uit de steentijd, aangetroffen. Het betreft een niet nader gedefinieerd werktuigfragment met steile, directe retouches. De vondst werd gedaan naar aanleiding van een veldprospectie: het lithisch materiaal kwam door ploegen in de bouwvoor terecht.

3.4.5 CAI-melding 158325

Opnieuw gaat het hier om een losse vondst gedaan tijdens veldprospectie, met name lithisch materiaal uit de steentijd. Naast een fragment van een schrabber werden op deze locatie ook 6 afslagen aangetroffen.

3.4.6 CAI-melding 159914

Op de vindplaats aan de Blektestraat werd bij een prospectie in 2012 een cluster van kleine kuilen en grachten en kleinere greppels aangetroffen. In de meeste van deze sporen heeft men geen vondstmateriaal aangetroffen, maar in sommigen werden laat- en postmiddeleeuwse vondsten gedaan.

3.4.7 CAI-melding 30632

Deze melding betreft een toevalsvondst op een andere locatie aan de Blektestraat: op ongeveer 500m van het plangebied zijn er bij de bouw van een woning in 1957 resten teruggevonden van een Romeins gebouw. Er zijn overblijfselen van Romeinse muren, tal van dakpannen en imbrices (halfronde dakpannen) alsook scherven van inheems aardewerk teruggevonden. De plaatsbepaling van deze vindplaats is echter niet heel nauwkeurig: deze werd namelijk pas later op basis van het kadastraal perceelnummer toegekend.

3.4.8 CAI-melding 36337

Het betreft hier een alleenstaande site met walgracht die waarschijnlijk in de late middeleeuwen gedateerd kan worden. Deze melding werd opgesteld op basis van de afbeelding op de kaart van Ferraris (18de eeuw). De vindplaats is echter nog niet onderzocht.

3.4.9 CAI-melding 158330

Deze melding betreft een losse vondst van lithisch materiaal. Op deze locatie op ruim 800m van het plangebied werd in 1995 een afslag uit de steentijd teruggevonden tijdens veldprospecties.

3.4.10 CAI-melding 158317

Ook op deze locatie op ruim 500m van het plangebied werd lithisch materiaal aangetroffen. Tijdens een veldprospectie in 1993 werden op deze plaats 4 afslagen teruggevonden, waarvan één met steile directe retouches.

3.4.11 CAI-melding 31966

In 2004 heeft men een opgraving uitgevoerd in het koor van de parochiekerk O.-L.-Vrouw-Hemelvaart naar aanleiding van herstellingswerken. De kerk zelf is een Gotische kerk uit de 18de – 19de eeuw, wederopgebouwd in 1858. Er kwamen echter sporen aan het licht van een Romaanse kerk en een nog oudere voorloper. Het koor werd rond 1250 gedateerd. De Romaanse kerk werd dus waarschijnlijk gebouwd in de 2de helft van de 12de eeuw. Tijdens het onderzoek werden de restanten van een halfcirkelvormige apsis gevonden en mogelijk ook restanten van een steunbeer. Tevens heeft men twaalf graven gevonden. Drie werden door de Romaanse apsis doorsneden en zijn dus ouder dan de Romaanse kerk. Deze kunnen waarschijnlijk ten vroegste in de 9de eeuw gedateerd worden en kunnen dan geassocieerd worden met de vroegste geschiedenis van Hofstade. De andere 9 graven waren afkomstig uit een recentere periode.

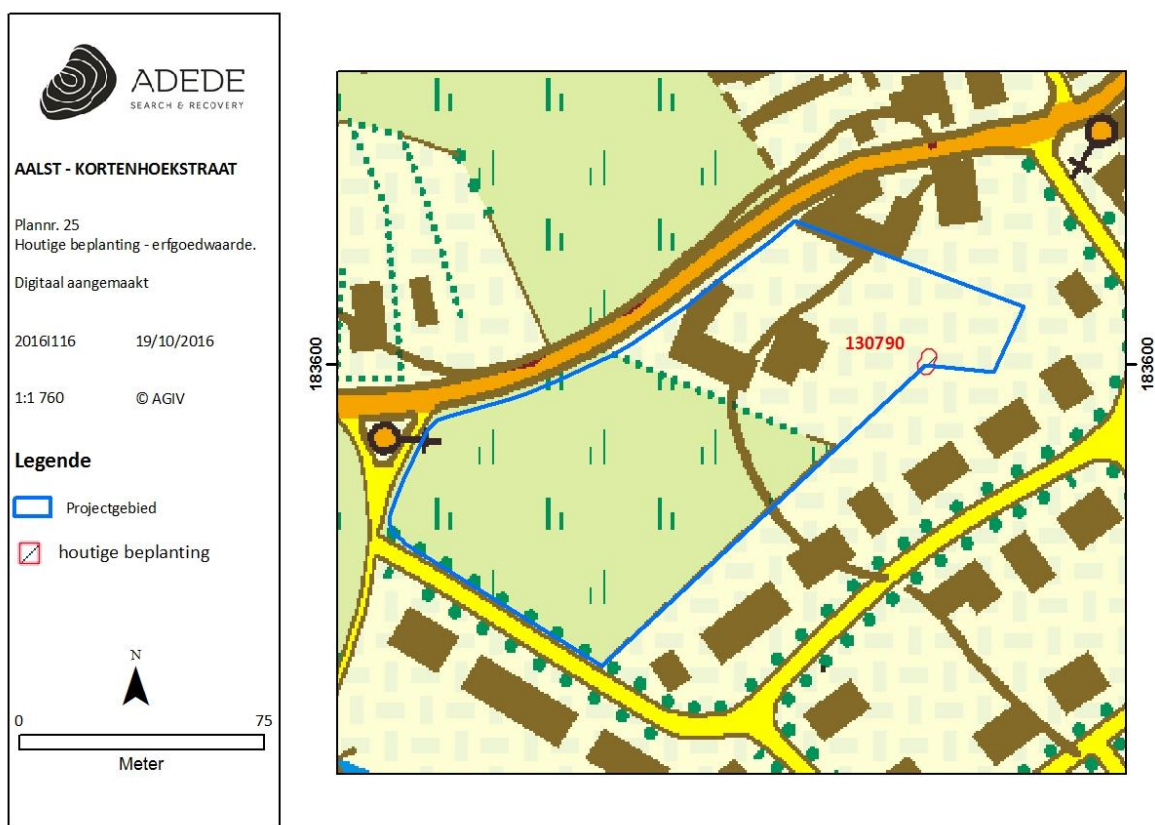

3.4.12 CAI-melding 158326

Er zijn op deze locatie verscheidene voorwerpen lithisch materiaal uit de steentijd teruggevonden tijdens veldprospectie. In 1993 werden hier een kern, 8 afslagen en een zwaar beschadigde boor aangetroffen.

3.4.13 ID 130790

Dit betreft een melding van houtige beplanting met erfgoedwaarde die is opgenomen in de Inventaris Landschappelijk Erfgoed. Ze wordt voor de volledigheid opgenomen in deze oplijsting. Het betreft twee fraai geschoren taxussen die het nageslacht meer kunnen vertellen over hoe onze voorouders omgingen met 'houtige beplantingen' en deze onder andere aanplantten puur voor het esthetische genot. Dit object is niet beschermd.

Figuur 20. Situering van de houtige beplanting met erfgoedwaarde binnen het projectgebied.

3.5 Besluit

Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft aangetoond dat het plangebied in een zeer rijk archeologisch gebied ligt. Op meerdere plaatsen rond het plangebied bevinden zich vindplaatsen uit de bronstijd, ijzertijd en Romeinse tijd. Verschillende losse vondsten van lithisch materiaal geven aan dat het gebied ook al in de steentijd bezocht of bewoond werd. Vrijwel direct ten noorden van het plangebied aan de overzijde van de Kortenhoekstraat werden een grafveld uit de late brons- en ijzertijd en een sporen van Romeinse bewoning met een heiligdom aangetroffen. Wat betreft het grafveld wordt gedacht dat het om een van de grootste bronstijdnecropolen in Vlaanderen kan gaan. Dat zou kunnen betekenen dat het grafveld zich tot in het plangebied uitstrekt. Ook de Romeinse villa/vicus zou zich tot binnen het plangebied kunnen uitstrekken, of er zouden zich off site sporen binnen het plangebied kunnen bevinden, waarbij gedacht kan worden aan infrastructuur, begravingen, elementen samenhangend met landbouw of ambachtelijke activiteiten (perceelsgreppels, afrasteringen, etc.). Aangezien het plangebied de laatste 150 jaar vrijwel geen ontwikkelingen heeft gekend, is het heel goed mogelijk dat de bodemopbouw vrijwel onverstoord is en archeologische niveaus en resten dus bewaard zijn gebleven. De archeologische niveaus uit de verschillende perioden zijn, gezien de ligging op het westelijk laagterras van de Dendervallei, waar geen of nauwelijks erosie of sedimentatie in het holoceen heeft plaatsgevonden, op hetzelfde geologische en stratigrafische niveau gelegen. Een deel van de archeologische bodem/loopvlak zal zijn opgenomen in de bouwvoor, waardoor mogelijk alleen het sporenniveau bewaard is gebleven.

Uit de historische kaarten blijkt dat er binnen het plangebied in de laatste 2,5 eeuwen verschillende gebouwen hebben gestaan. Op de Ferrariskaart is vrijwel het hele plangebied bebouwd. Het is zeer waarschijnlijk dat deze bebouwing teruggaat tot in de late middeleeuwen wat kan opgemaakt worden uit de historische bronnen die een beeld schetsen van een bloeiend Hofstade in die periode. Sporen en resten van het verdwenen hoevecomplex op het zuidelijke deel van het plangebied zijn naar alle waarschijnlijkheid bewaard in het bodemarchief aangezien het perceel decennialang als weiland in gebruik is geweest. De funderingsresten van deze gebouwen en andere sporen uit deze periode kunnen en zullen voor gedeeltelijke verstoring van oudere niveaus hebben gezorgd.

De nu in het plangebied aanwezige hoeve met bijgebouwen gaat terug op een 18de-eeuwse situatie zoals deze te zien is op de kaart van Ferraris. Verschillende bouwfasen hebben de hoeve haar hedendaagse uitzicht gegeven. Er bestaat echter geen bouwhistorisch onderzoek voor deze hoeve die hierover meer informatie kan verschaffen. De hoeve is tevens niet opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed. Hierdoor is onbekend hoe de gebouwen zijn gefundeerd of onderkelderd en in welke mate zij de ondergrond en eerdere bouwfasen en oudere archeologische niveaus hebben verstoord.

De nieuwbouwplannen op de locatie behelzen in de eerste fase de sloop van de aanwezige bebouwing en de nieuwbouw van twee rijen woningen, waarvan er één voorzien wordt van een ondergrondse parkeergarage. Bovendien zullen op het terrein verdere grondwerkzaamheden plaatsvinden in verband met tuinaanleg, aanleg van verhardingen en de aanleg van een wadi. Hoewel dit bodemingrepen op verschillende dieptes tot gevolg heeft, kan ervan uitgegaan worden dat in het hele plangebied (fase 1) de bodemopbouw tot onder de bouwvoor verstoord zal worden. Gezien de archeologische verwachting voor de aanwezigheid van resten en sporen uit alle perioden direct onder de bouwvoor is het noodzakelijk door middel van een vooronderzoek met ingreep in de bodem de eventuele aanwezigheid van archeologische vindplaatsen vast te stellen. Er wordt dan ook geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren op het hele terrein. Voorwaarde is wel dat het terrein vrij is, en daarvoor dient de bestaande bebouwing –de hoeve- afgebroken te worden. geadviseerd wordt om deze hoeve af te breken tot op het maaiveld, zonder de ondergrondse massieven uit te breken. Op die manier kunnen de structuren van de hoeve nader onderzocht worden tijdens het proefsleuvenonderzoek. Tijdens het proefsleuvenonderzoek moet uiteraard aandacht besteed worden aan opmerkelijke vondstconcentraties -waarbij gedacht kan worden aan lithische vondsten- of aan goed bewaarde bodemhorizonten. Indien een horizont wordt aangesneden waar er een reële kans is op de aanwezigheid van goed bewaarde concentraties lithisch materiaal (i.e. steentijdsites) kan op deze locatie overgeschakeld worden op archeologische boringen met het oog op het vaststellen van steentijdsites. Bij aantreffen van concentraties lithisch materiaal bestaat steeds de mogelijkheid om een grid uit te zetten zodat het uitgegraven sediment kan uitgezeefd worden en lithisch materiaal aldus ruimtelijk geplaatst (cf. CGP 8.7).

Aangezien het doorgaan van de nieuwbouwplannen -en dus ook de afbraak van de bestaande bebouwing- afhankelijk is van een stedenbouwkundige vergunning en het economisch niet mogelijk en wenselijk is verdere voorinvesteringen te doen door de ontwikkelaar werd ADEDE bvba gevraagd een archeologienota met uitgesteld traject op te stellen waardoor het vooronderzoek met ingreep in de bodem na verkrijging van toelating voor het project en de sloop van de huidige bebouwing moet worden uitgevoerd.

3.6 Besluit breed publiek

Het projectgebied Aalst - Kortenhoekstraat ligt in een archeologisch zeer rijk gebied. Rondom het plangebied zijn archeologische resten en vondsten uit alle perioden -van steentijd tot nieuwste tijd- bekend. Uit een analyse van historische kaarten blijkt bovendien dat zich binnen het plangebied naar alle waarschijnlijkheid resten van één of meerdere hoeves met mogelijk middeleeuwse wortels

bevinden. Om de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aan te tonen en de archeologische waarde van eventuele vindplaatsen te bepalen is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk. Specifiek gaat het om een proefsleuvenonderzoek om de waarde van die vindplaatsen te bepalen. Aangezien het doorgaan van de nieuwbouwplannen afhankelijk is van een stedenbouwkundige vergunning en het economisch niet mogelijk en wenselijk is verdere voorinvesteringen te doen voor de ontwikkelaar werd ADEDE bvba gevraagd een archeologienota met uitgesteld traject op te stellen waardoor het vooronderzoek met ingreep in de bodem pas uitgevoerd kan worden na verkrijging van de stedenbouwkundige vergunning.

4 Bibliografie

- De Brouwer (J.). Geschiedenis van de gemeente Hofstade (Vl.). Merchtem, Uitgeverij Sacré, 1949.
- De Mulder (G.) en Laloo (P.). “Une tombe à épée à Hofstade (province de Flandre orientale, Belgique)”. In: Bulletin de l’Association pour la Promotion des Recherches sur l’Age du Bronze, 14 (2016), pp. 125-128.
- G. De Moor, Toelichting bij de Quartairgeologische kaart, Kaartblad 22 Gent, Haecon, Brussel, 2000.
- Magerman (K.). “De vici. Een inventarisatie en functionele analyse van enkele zogenaamde vici in Vlaanderen tussen het begin van 1ste eeuw n. Chr. en het einde van de 4de eeuw n. Chr.”. In: Terra Incognita, 1 (2006), pp. 139-154.
- P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, Toelichtingen bij de Geologische kaart van België-Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996.
- Vandeputte (O.). Gids voor Vlaanderen: toeristische en culturele gids voor alle steden en dorpen in Vlaanderen. Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2007, 1392 p.

Websites:

- <http://www.geopunt.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be>
- www.dov.vlaanderen.be
- http://www.denderland.be/Hofstade_geschiedenis.html
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <http://www.ngi.be>
- <http://www.geopunt.be>

5 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Onderzoeksgebied op topografische kaart	1:4 000	Digitaal	29/09/2016
0002	Onderzoeksgebied op orthofoto	1:3 000	Digitaal	29/09/2016
0003	Onderzoeksgebied op GRB-kaart	1:553	Digitaal	10/10/2016
0004	Inplantingsplan bestaande toestand	1:600	Digitaal	10/10/2016
0005	Inrichtingsplan ontwerptoestand	1:553	Digitaal	19/10/2016
0006	Verstoringsdieptes ontwerptoestand	1:562	Digitaal	19/10/2016
0007	Onderzoeksgebied ten opzichte van het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m	1:28 500	Digitaal	18/10/2016
0008	Onderzoeksgebied ten opzichte van het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II, digitaal oppervlaktemodel 1m (detail)	1:2 483	Digitaal	18/10/2016
0009	Onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart	1:8 250	Digitaal	18/10/2016
0010	Onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart	1:20 000	Digitaal	19/10/2016
0011	Onderzoeksgebied op de bodemtypekaart	1:2 190	Digitaal	18/10/2016
0012	Onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart	1:1 795	Digitaal	18/10/2016
0013	Onderzoeksgebied op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten	1:11 195	Digitaal	18/10/2016
0014	Onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van het bodemgebruiksbestand	1:1 985	Digitaal	18/10/2016
0015	Onderzoeksgebied op het gewestplan	1:1 785	Digitaal	18/10/2106
0016	Onderzoeksgebied op de kaart van Ferraris	1:7 930	Digitaal	18/10/2016
0017	Onderzoeksgebied op de kaart van Ferraris (detail)	1:2 655	Digitaal	18/10/2016
0018	Onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen	1:3000	Digitaal	18/10/2016
0019	Onderzoeksgebied op de Cartes Topographiques van Vandermaelen	-	Analoog	-
0020	Onderzoeksgebied weergegeven op de Popp-kaarten	-	Digitaal	18/10/2016
0021	Onderzoeksgebied weergegeven op de orthofoto, zomeropnamen 1971	1:1 568	Digitaal	18/10/2016
0022	Onderzoeksgebied weergegeven op de orthofoto, zomeropnamen 1979-1990	1:1 765	Digitaal	18/10/2016
0023	Onderzoeksgebied weergegeven op de orthofoto, zomeropnamen 2012	1:1 765	Digitaal	18/10/2016
0024	Situering van het projectgebied en de omliggende CAI-meldingen op topografische kaart kleur	1:9 938	Digitaal	18/10/2016

0025	Situering van het projectgebied en houtige beplanting met erfgoedwaarde op topografische kaart kleur	1:1 760	Digitaal	19/10/2016

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m.....	- 17 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal oppervlaktemodel 1m (detail).....	- 18 -
Figuur 3. Hoogteprofiel noordwest-zuidoost (boven) en zuidwest-noordoost (onder).	- 19 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 20 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 22 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 24 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 25 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 26 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de kaart van het bodemgebruiksbestand.	- 27 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 28 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 32 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 33 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 34 -
Figuur 14. Detail van de topografische kaart van Vandermaelen Het projectgebied staat schetsmatig aangeduid met een oranje polygoon.	- 35 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 36 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomer 1971.	- 37 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomeropnamen 1979-1990.	- 38 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomer 2012.	- 39 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied en de omliggende CAI-meldingen op de topografische kaart.....	- 40 -
Figuur 20. Situering van de houtige beplanting met erfgoedwaarde binnen het projectgebied.	- 43 -